

КАРТИНИ с думи и багри

РЕДАКЦИОНЕН ЕКИП

Габриела Цанева –
главен редактор

Надежда Александрова –
редактор литература

ЕКИП НА БРОЯ

Габриела Цанева
Надежда Александрова

СПИСАНИЕ

за литература
и визуални
изкуства

© Издателство „gabriell-e-lit”, 2019
ISSN 2603-5103

1750, София, ж.к. „Младост-1”,
блок 28А
e-mail: office@ gabriell-e-lit.com
gabriell-e-lit.com

брой 0/2018

Предпечат и дизайн:
gabriell-e-lit

Печат:
АВ-ДИЗАЙН СТУДИО-ЕООД

издателство

gabriell-e-lit

ръкописи не се рецензират
и не се връщат
хonorari не се изплащат
такси за участие не се събират
всеки автор запазва авторските права
върху публикуваните произведения
и носи отговорност за написаното в тях

Очаквайте новия брой

ТЪРСЕТЕ КНИГИТЕ НА ИЗДАТЕЛСТВО

gabriell-e-lit

ВОДЕЩИ МАТЕРИАЛИ:

Актуално:

Нови книги и издания

Миналото в мен – документална повест на Габриела Цанева, трето преработено и допълнено издание

На фокус:

арх. Марио Митев

Философия и общество

Горянското движение –
статия на Любомир Тончев

СЪДЪРЖАНИЕ

ТЪРСЕТЕ КНИГИТЕ.....	2
АКЦЕНТИ.....	4
ИЗДАТЕЛСТВО GABRIELL-E-LIT	
КОИ СМЕ НИЕ?	4
<i>ПРЕДИ НАЧАЛОТО, ИЛИ</i>	
<i>КОИ СМЕ НИЕ</i>	4
<i>ЗА ИЗДАТЕЛСТВО gabriell-e-lit</i>	6
ВИЗИЯ ЗА СПИСАНИЕ	
„КАРТИНИ С ДУМИ И БАГРИ”	6
НОВИ КНИГИ	9
<i>НА ПОПРИЩЕТО ЖИЗНЕНО В</i>	
<i>СРЕДАТА</i>	9
ОЧАКВАНИ ЗАГЛАВИЯ	10
<i>ЖИВОТА В СТИХ СЪБРАХ</i>	10
НА ФОКУС	12
ПЕНКО КЕРЕМИДЧИЕВ	12
<i>БИОГРАФИЧНИ ДАННИ</i>	12
<i>ПОЕЗИЯТА</i>	
<i>НА ПЕНКО КЕРЕМИДЧИЕВ</i>	13
ЕДНА ЗАКЪСНЯЛА СРЕЩА.....	16
ПОЕЗИЯ	18
ЗИМНО НАСТРОЕНИЕ	18
<i>автор ЖИВКА ТАНЧЕВА</i>	
МОРЕТО В НЕБЕТО.....	18
<i>автор КАТЯ ТОНЧЕВА, 13 г.</i>	
СЕДЕМДЕСЕТ И СЕДЕМ ВЯТЪРА....	18
<i>автор КИРИЛ НАЗЪРОВ</i>	
САМА	19
<i>автор НАДЕЖДА ЦАНЕВА</i>	
УЧАСТ.....	20
<i>автор ПЕТКО ОГОЙСКИ</i>	
БАСНИ И ОЩЕ.....	21
<i>автор ХРИСТО АНГЕЛОВ</i>	
БЕЛЕТРИСТИКА	22
КРАЯТ НА ЛЯТОТО	22
<i>автор ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА</i>	
КРИТИЧЕСКИ АНАЛИЗ	27
СПЛЕТЕНИ В ЖИВОТА РЪЦЕ.....	27
<i>автор КРУМ ГЕРГИЦОВ</i>	
ИВАН СЕЛАНОВСКИ – ИЗ МРАКА	
НА ТОТАЛИТАРНАТА НОЩ.....	31
<i>автор ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА</i>	

ФИЛОСОФИЯ И ОБЩЕСТВО.....	34
НАЦИОНАЛНО ЕДИНСТВО, НАЦИОНАЛНО РАЗЕДИНЕНИЕ И НАЦИОНАЛНО ПОМИРЕНИЕ.....	34
<i>автор ЛЮБОМИР ТОНЧЕВ</i>	
ЗА ПАТРИОТИЗМА, НАРОДА И РОДИНАТА, ЗА СЕМЕЙСТВОТО, РОДА И РОДНОТО МЯСТО.....	40
<i>автор ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА</i>	
ЗА „МАЛКИТЕ” И „ГОЛЕМИТЕ” ТВОРЦИ	48
<i>автор ЕМИЛ ПЕТРОВ</i>	
ВИЗУАЛНИ ИЗКУСТВА	50
ЗА ВИЗУАЛНИТЕ ИЗКУСТВА	50
КАРТИНИТЕ НА МОИТЕ КНИГИ.....	55
<i>ЗА ИЗЛОЖБАТА</i>	55
<i>ЗА КНИГИТЕ</i>	55
<i>КАРТИНИТЕ</i>	55
ГОСТУВА НИ...	64

АКЦЕНТИ

ИЗДАТЕЛСТВО gabriell-e-lit - КОИ СМЕ НИЕ?

ПРЕДИ НАЧАЛОТО, ИЛИ – КОИ СМЕ НИЕ

Аз съм Габриела - като ангела, който според митологията на най-разпространените религии в света, е носител на добрата вест и на божественото слово...

По образование съм инженер-химик, PhD, по професия бях адвокат.

Идеята да създам издателство не е нова за мен, но винаги е изглеждала далеч от момента на настоящето, като мечта, или като добро пожелание; нещо, което ще направя някога, тогава, когато задължителната част от живота приключи. Но, както знаем, задължителната част на битието все не приключва, все нещо се случва, нещо, което ни отдалечава от онова, което искаме, което мечтаем, и от онова, което сме.

В средата на октомври 2018 г. осъзнах, че точно 20 години съм адвокат и 20 години онова, което най-много обичам да правя – литературата, не е основно в живота ми.

Осъзнах и това, че като адвокат съм изчерпала възможностите си да защитавам правата и интересите на хората... и да помагам. Осъзнах, че вече 4 години помагам само на един човек - на майка си; помагам

й да оцелее физически и духовно. Знам, че това е най-смисленото нещо, което съм правила, че е най-важното в живота ми, но не е достатъчно.

За 24 години издадох 12 книги, като работих с 9 издателства. Всяко от тях ми даде нещо и нещо взе; от всяко научих нещо, което е ценно за мен – като жизнен, и като професионален опит. Този опит е основата, върху която мога да изградя моето издателство и да дам плът на идеите и проектите си.

Преди 20 години се докоснах до глобалната мрежа и потънах в нея; създадох никнейма си – gabrielle и с него публикувах много стихове и есета. Никога не съм се крила зад този псевдоним, но той стана лицето на моето виртуално „Аз”, стана марка на творчеството ми, разпиляно в интернет. Осъзнах, че това име е станало част от личността ми, но осъзнах и това, че губя личността си. Това виртуално име трябваше да стане част от идеята ми за издателство.

Обичам лап-топа си, обичам тишината му и възможността да общувам през него в тишина, обичам да чета електронни книги, да правя сайтове, да пиша и да правя книги... да рисувам... да бъда във виртуалната среда. Така в съзнанието ми се появи втората част от онова, което трябваше да стане марка на моя проект – „e-lit”, като „електронна литература”. Идеята за създаване на издателство за електронна и печатна литература

gabriell-e-lit започна да се превръща в цел.

Обичам да работя в самота и... от четири години работя в самота, макар не желанието ми, а обстоятелствата да наложиха това.

И така, през октомври 2018-та, спонтанно и като че ли изведнъж gabriell-e-lit, като комбинация от името ми и онова, което обичам да правя, дойде в ума ми и ме обсеби.

Разбрах, че времето да стана издател, е дошло.

Но защо издател, а не просто автор?

Защото - да бъдеш автор в България не е достатъчно.

Направих необходимото, за да създам търговската марка gabriell-e-lit, която заявих в българското Патентно ведомство на 4 декември 2018 г. и издателство gabriell-e-lit., което регистрирах в Националната агенция за издаваните книги в България на 6 декември 2018 г...

В днешния ден да бъдеш просто издател, не е достатъчно. За да бъдеш истински, днес трябва да имаш свое място във виртуалния свят.

Започнах да изграждам виртуалния дом на издателството, като създадох сайта gabriell-e-lit.com.

Така стигнах до цялостния проект АРТ ПЛАТФОРМА gabriell-e-lit.

В него трябваше да има място за повече, и има – електронна библиотека, електронна галерия и хранилище за електронни книги на издателството. Сайтът стана портал към

другите ми електронни проекти... Но – защо само електронни?

За да бъдем истински, за да общуваме пълноценно, трябва да съществуваме във всички познати и възможни варианти, трябва да направим възможното да свържем информацията с нейния материален носител... А все още в съзнанието ни „материален” означава нещо, която можеш да видиш и пипнеш – нещо, написано на хартия.

Не беше трудно да стигна до решението издателството да бъде не само за електронна, но и за печатна литература.

Всичко се случваше толкова бързо, че едва овладявах идеите и емоциите си, и желанието си за още – още идеи, още проекти, още начинания, още ново...

Проектът Арт платформа gabriell-e-lit растеше, а домът му, сайтът gabriell-e-lit.com стана огромен.

Но този дом би бил пуст, ако не беше Надежда...

Надежда е магистър по български език и литература и беше най-добрият учител, когото някога съм познавала. Надежда е най-силната личност, която някога съм срещала.

Надежда бе сполетяна от тежък инсулт, но отказа да влезе в статистиката на смъртните случаи; не пожела да остане растение, което плевят и поливат. Преди четири години тя устоя на болест, от която се умира и която я остави с половин парализирано тяло и напълно без думи...

Четири години Надежда не губи надежда и бавно се връща към себе си...

ЗА ИЗДАТЕЛСТВО gabriell-e-lit

Издателство за електронна и печатна литература gabriell-e-lit ще предложи на своите читатели книги в електронен и печатен вариант, като идеята ни е всяка наша книга да съществува в двете форми, освен при несъгласие от страна на автора.

През последното десетилетие хартиената книга се наложи като предпочитан продукт от читателя, но тя никога вече няма да изгуби своята електронна душа, която ѝ позволява да броди в пространства, недостъпни и недостижани от материалното ѝ тяло.

Държим на единното същество КНИГА и желаем да му дадем възможност да съществува във всичките си разновидности.

Мисията ни е да подкрепим българския автор и по този начин - съвременната българска литература. Нашето издателство не е търговско дружество, нашата цел не е търговската печалба. Ние не искаме непременно да създаваме бестселъри. Нашата цел е качествената литература и изобразително изкуство. Желеем да дадем възможност на всеки автор достойно да издаде своето произведение! Ще направим необходимото нашите продукти да достигнат до своите читатели и почитатели!

ВИЗИЯ ЗА СПИСАНИЕ „КАРТИНИ С ДУМИ И БАГРИ“

„Картини с думи и багри - списание за литература и визуални изкуства“ е издание на издателство gabriell-e-lit.

Идеята за създаване на списанието дойде спонтанно, няколко дни след регистрацията на издателството. Периодично издание, което да ни представя като начинание, като естетика, като подбор на автори и текстове, като дизайн на корици и книги, като политика на публикуване. Но не само това. Искаме списанието да се превърне в място за среща на творци и ценители на изкуството, място за дискусии и за естетическа наслада пред картините с думи и багри, които съществуват редом с безцветните дни на битието.

Картините с думи и багри са същността на въображението и възприятията, същността на живия и на виртуалния свят.

Картините с думи и багри са същността на изкуството, онова отражение, претворяване и проектиране на действителността, което е в основата на усещането и разбирането ни за красота и функционалност, онова, без което не би имало цивилизация в днешния ѝ вид и в днешния смисъл на това понятие.

И страницата ми във Фейсбук „Габриела Цанева – картини с думи и багри“, която създадох, за да дам цветна публичност на картините,

които включих в книгата си „Състояния. Хайга” /изд. „Изток-Запад”, С.2013/ даде името си списанието, от което имахме нужда.

Визията ми за първия печатен брой бе в съзнанието ми преди да имам идея за неговото електронно битие. Но все едно дали става дума за електронен или печатен вариант – оказва се, че ще е по-лесно да създам нулев брой, който да изпълня със съдържание, за да изградя структурата на бъдещия продукт.

И така – нулевият брой започна своя виртуален път, като пред очите на читателя се създаваше и книжният му еквивалент, който вече е в неговите ръце. В този предстартов брой с необичайна номерация, която започва от 0, „Картини с думи и багри“ ще представи съдържание, което отговаря на визията ни за списанието, качеството му отговаря на изискванията ни и на стандарта, който искаме да утвърдим, но което е изгубило актуалността си на материал, подходящ за периодично издание.

А сега – няколко думи за структурата и целите на списанието.

Акценти

В този раздел ще представяме водещи теми за периода, тук е мястото на новите книги на издателството и техните автори, тук ще запознаваме читателя с основни моменти от творчески биографии на автори, с които работим и с кратки откъси от произведения, които

предстои да бъдат публикувани от gabriell-e-lit.

На фокус

В този раздел на ще представяме обстойно един автор с различни аспекти на неговото творчество и личност.

Поезия

Тук ще публикуваме български поети. Ще каним автори, с техни избрани поетични творби. Ще даваме възможност за изява на поети, които са изпратили свои стихове на редакцията, и които са одобрени от редакционния екип. Всеки е добре дошъл в нашето списание. Убедени сме, че оня, който е посегнал към поезията, за да изрази себе си, има какво да сподели и ще съпреживеем заедно мига на неговото откритие

Проза

Рубрика за писатели с техни избрани белетристични творби - къси разкази или откъси от повести и романи. В раздела ще поместваме също есета, пътеписи и други прозаични форми, получени в редакцията и одобрени от редакционния екип. „Всеки човек носи в себе си един роман, писателят носи повече” – тази мисъл не ни е чужда. Споделете с читателите ни Вашия роман!

Критически анализ

Рубрика на списанието, в която ще намират място различни визии

за актуалното състояние на културната среда в страната и света. Убедени сме, че липсата на литературна критика убива литературата; критическият анализ е онзи катализатор, който е нужен за протичането на процеса „творчество“. Не за осъществяването на творческия акт на създаване, а за осъществяване на достигането на творческия продукт до неговите адресати. Онова, което се случва като творчески акт на създаване, все едно дали в областта на литературата или на визуалните изкуства, умира, преди да достигне до живото, дишащо съзнание, способно да го възприеме. Тишината, в която творим, убива. Липсата на критически анализ, е липса на гласност, на публичност, на среда.

Тук е мястото, в което ще търсим модерността, съвременните тенденции в развитието на изкуствата, защото теорията и структурния анализ на онова, което правим, знанието за него, е тъканта, върху която можем да нанесем багрите на картините на нашето въображение.

Тук ще публикуваме критически материали, изпратени до редакцията и одобрени от редакционния екип, както и редакционни статии.

Философия и общество

Списание „Картини с думи и багри“ има за цел да представи съвременната българска литература и визуални изкуства, като даде място за изява на творци в тези области, както и като дава възможност за критически анализ на тяхното

творчество. Не е възможно това да се случи в пълнота, ако не бъде направен опит да се разбере средата, в която живеем и която претворяваме. Тук е мястото за изследване на взаимодействието между културата и обществото, място за анализ на културата на обществото. Ще публикуваме статии, изпратени до редакцията и одобрени от редакционния екип, както и редакционни материали.

Визуални изкуства

В този раздел ще представяме творци на визуалните изкуства чрез техни актуални творчески изяви. Ще дадем възможност на читателя да се докосне в цвят до арт-фотографии и снимки на картини, скулптури и други форми на пластичните и изящни изкуства. Тук ще публикуваме и критически материали, репортажи за премиери и изложби, изпратени от техните автори до редакцията и одобрени от редакционния екип, както и редакционни статии и интервюта.

Гостува ни...

Място, което предоставяме на наш гост. Редакционният екип на списанието ще отправя покана за гостуване към български читалища, библиотеки, творчески групи или клубове по свой избор. Ако гостът приеме поканата, има свободата да представи своята дейност в рамките на няколко предварително договорени страници в текст и снимки.

НОВИ КНИГИ

НА ПОПРИЩЕТО ЖИЗНЕНО В СРЕДАТА

Първата книга на издателство gabriell-e-lit вече е литературен факт!

„На попрището жизнено в средата“, автор Надежда Александрова-Цанева, е публикувана като e-book във формат .pdf на 24.01.2019 г. и във формат .epub на 15.02.2019 г. и е достъпна за свободно четене на сайта на издателството и на сайта на арт-платформа gabriell-e-lit в двата популярни формата, а до 31 март любителите на поезията и публицистиката ще имат и печатната книга!

Композиционно, литературният сборник е изграден от три части, като първите две са в мерена реч, условно наречени „лирика“ и „импресии“. Поетичният стил на Надежда Цанева, обаче, е по-скоро експресивен, образно-сетивен. Поетесата търси и улавя мига – болката, щастието, липсата, разочароването, изплъзването на мига,

предопределеността, красотата, любовта и надеждата, фрагментът, който изгражда цялото и цялото, което се разпада. И именно тук, в хаоса на отломките, в отсъствието на на равновесие и опорна плоскост, лирическият аз открива и прокламира програмната същност на произведението, която се превръща в спасителен мост, по който авторът се завръща отново в живота си:

*„Не ме придумвай,
че покойт е живот –
покой не искам.
Мъртвите почиват.“*

В третата част са събрани няколко публикувани през годините статии, в които виждаме един друг образ, твърде различен от лирическият аз на поетесата. И този образ е образът на гражданина, който иска да промени света и го променя – с думите си и с ясната си позиция за развитието на обществото.

Ценен документ за времето, като кехлибар, затворил в златисто-прозрачния си обем златисто-призрачните мигове на онова, което вече започва да става история.

Една книга, която заслужава да бъде прочетена!

Цялостното представяне на литературния сборник и неговия автор очаквайте в премиерния брой 1/2019!

ОЧАКВАНИ ЗАГЛАВИЯ

ЖИВОТА В СТИХ СЪБРАХ

Сборникът с избрани фрагменти и публикации от творчество на Габриела Цанева, включващо почти четири десетилетия, ще предложим на читателите като електронна книга в двата популярни формата до края на м. март 2019 г.

Ето какво споделя автора за „Живота в стих събрах”:

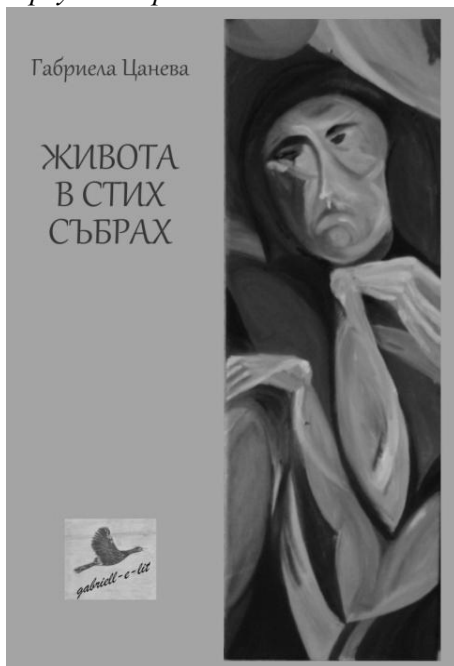
Това не е роман, нито мемоари, нито есеистика... Има персонажи, които търсят истините за живота и мястото си в него, които градят своята история, моята история... Може би звучи безинтересно – защо да занимавам читателската аудитория с живота си?

Защото живях в интересни времена.

И писах за времето, в което живея. Писах с убеждението, че думите рушат и градят, че писаното слово ще извае света, защото може да промени духовността на хората.

Книгата съдържа седем части – НАЧАЛОТО, ПОЕЗИЯ, БЕЛЕТРИСТИКА, КРИТИЧЕСКИ ПРЕГЛЕД, ЕСЕТА И ПУБЛИЦИСТИКА, РЕПОРТАЖИ и ДОКУМЕНТАЛНА ПРОЗА, във всяка от които, в хронологичен ред са включени публикувани в периодичния печат, сборници, книги и в интернет материали от съответните жанро-

ве. Няма да се спирам подробно върху всеки раздел.

За „Критически преглед” - ще спомена само няколко заглавия: „Не казвайте „утре” /”Носете си новите дрехи, момчета”/, „Лавина”, „Полет над кукувиче гнездо”, „За общуването в литературата /„Литература в междувековието”/, „Мирен преход”, „Завръщане”... За „Белетристика” ще кажа, че са включени някои от ранните ми творби, интересни с темите, които третираат, разкази, откъси от неиздаден роман и от публикуваната само като електронна книга новела „Шофьори”. Сюжетът ѝ е изграден върху действителен случай – като студентка по право присъствах на наказателно дело - шофьор на такси

убива колегата си, защото му изцапа колата с боя. Мечтаех да станам адвокат и да пиша криминални романи, но когато станам адвокат, започнах да пиша поезия – като противодействие на действителността, но пиша поезия и за да проумея „тъкът на битието“... Е, с това казах нещо и за раздел „Поезия“... Разделът „Репортажи“ – може би може и без него, но той е като стар семеен албум, в който са събрани снимките от детството... в случая – на демокрацията...

Разделът „Документална проза“ съдържа откъси от повестта „Миналото в мен“ /изд. „Сеяч“, В.Търното, 1994 г., е-изд. „Литернет“, Варна, 2010 г./, публикувани във в. „Народно земеделско знаме“ от 05.11.1991 до 19.11.1991 г. Историята на едно момиче, Цветана Попкоева, сестра на баба ми, осъдена на смърт и разстреляна на 25 април 1952 г., едва навършила 23 години... учителка, николапетковистка, идеолог на горянското движение, горянка, участвала в сражения с „народната милиция“, враг на народната власт... Образът ѝ остава неясен, като образа на икона, между думите на хората, които ми разказаха за нея – всички прегазени от тоталитарната държава... Подготвих ръкописа за печат за четири месеца /юни-ноември 1990/, докато пишех дисертацията си по химия... Тази публикация, година след написването на книгата, ми се струваше

„ужасно“ закъсняла. Сега не мисля така; мисля, че това са били едни от първите думи, нарушили монолитността на общественото мълчание. Но и до днес, когато стане дума за затворите и лагерите на комунистическа България, се говори за репресирани „без съд и присъда“, за невинни и случайни жертви. Отминава се темата за организираната съпротива срещу античовешкия режим, наложен в страната ни и за тоталното смазване на тази съпротива с цялата тежест и съвест на държавната машина. „Есета и публицистика“ е дневник на прехода, на пробуждането, на полета към свобода, към чисто, към ново... публикации от 1990 до 2017... Докато пиша това изречение, сепвам се – така ли е било? „Полет“, „свобода“, „чисто“... Беше. Може ли отново да бъде, „чисто“? Не. Постигнахме целите, изгубихме себе си.

Не бива да губим паметта.

И поезията...

В този смисъл бих казала, че книгата е за всеки, защото всеки би могъл да намери в нея частица от себе си, от своя спомен, от своя копнеж, от своята мечта и разруха. Книгата не дава отговори, но тя е насочена към онази читателска аудитория която търси отговори...

Още за изданието очаквайте в брой 1/2019 на „Картини с думи и багри“ – списание за литература и визуални изкуства“!

НА ФОКУС

ПЕНКО КЕРЕМИДЧИЕВ

БИОГРАФИЧНИ ДАННИ

Пенко Керемидчиев е роден на 11 януари 1927 г. в град Панагюрище.

Пенко Керемидчиев е роден на 11 януари 1927 г. в град Панагюрище.

При отбиване на военната служба в снабдителната рота в София е задържан на 2 април 1949 г. от органите на Военно Разузнавателния отдел.

Осъден на доживотен строг тъмничен затвор, прекарва 10 години и 4 месеца в затвора при извънредно тежък режим. Завършва българска филология в СУ "Климент Охридски".

Преподавал е български език и литература в Девин, Сопот, Калоян, Копревщица, Раковски. Жителският му път е белязан от земе-

делската идея, която винаги е носил в сърцето си и е защитавал с цената на несгоди и страдания. Негови произведения са печатани в много регионални и национални периодични издания.

Разбирането му за поезията е, че тя трябва да служи на човека, като изразява неговите мисли и чувства, за да го възвиси нравствено и духовно. Пенко Керемидчиев се изявява и като майстор на есето.

Автор е на стихосбирките "Откраднатото слънце" (1994 г.), последвана от „Разпятие” (1998 г.),

„Непокорена летопис” (1998 г.), „Пронизана душа” (2000 г.), „Истрадано време” (2002 г.), „Венец от живи рани” (2004 г.),

„Видения”, (2006 г.), „Недосън-
нувани блянове”, (2012 г.), „По-
приказна от приказка” (2013 г.).

Член на Съюза на писателите
земерелци в България и активен
сътрудник на в-к „Литературно зе-
меделско знаме”.

Включен в „Христоматия по ли-
тература за 12-ти клас: Забранените
писатели” (под редакцията на Ва-
сил Къдринов, изд. Център Хана
Аренд, С., 2013).

За 91-вия си рожден ден издава
нова стихосбирка „Песента на
щурчето”, 2018 г., в която отново
защитава своето творческо и жите-
йско верую.

ПОЕЗИЯТА НА ПЕНКО КЕРЕМИДЧИЕВ

СЕСТРИ

Блести над Охрид бяло огледало,
бучи на изток Черното море.
Сълза в окото огнена е спряла –
сърцата ще разкъса тя на две.

И как ръце да си протегнат двете,
бразда дели рождени две сестри?
Кръвта им неспокойто бие, вика,
един и същ копнеж в гърди реве.

Протягат ден и нощ една към друга
душите, зажаднели за любов.
Но, завистлива, вдига се браздата,
оттласква ги със поглед див, суров.

Но щом Беласица се скрие в здрача
и граничат в сън се унесе,
подават си ръце и жално плачат:
„Сърцето кой разкъса ни на две?”

„Разнятие”, Пв., 1998

МЕЧТА

Обичам, щом припадне здрача,
при теб да сядам, просветлен.
Загледан в теб, да си поплача
и край да няма тоя ден.

Върбата, изворът – да пеят
най-нежни химни на света.
Усмивки детски да люлеят
разцъфнала в гръдта мечта.

Дочула мисълта ми, мила,
да се притиснеш с жар до мен.

В прегръдката да пламне сила.
И край да няма тоя ден!

„Непокорена летопис”, Пв.1998

КЪМ ПОЕТА

Мълчи ли гневната ти лира,
разбий я, направи я на прах!
Камшик вземи и не подбирай –
гърми, поете, нямай страх!

Над правдата ти се изсмяха,
на знамето изляха кал.
Със бедните се подиграха,
за гладните не ги е жал.

О, колко мъченици клетки
броят последните си дни...
Скрижали – писани завети –
къде и кой ще съхрани?

Ти нова правда и спасение
със лирата си огласи!
Бичувай страх и примирение –
с кръвта си пак ни извиси!

„Пронизана душа”, Пв.,2000

ВЯРНОСТ

Делят ме от тебе решетки ръждиви.
Безкрайно пространство от теб ме
дели.

Но вярвай! Ще свършат омразите
диви,
ще литнат задушните зимни мъгли.
Усмивката твоя плени ме, любима.
Магия са твоите чудни очи,
че в тях красота и хармония има,
душата ми къпе се, пее, хвърчи.

Единствена в черните дни си ми вярна,
сияйта Зорница, лазурен мой ден.
Теб само не стресна измама коварна,
с целувка да свържем съюза свещен.

„Изстрадано време”, Пв., 2002

ЖИВОТ

Ти никога не ме погали,
любовно не ме позова.
Самотник странен – кой го жали,
кой тачи вирната глава?
Бях чужд по дух, по нрав, по име,
за бич – гърбът ми пригоден.
Палач не знае – мамо, сине,
той за палач си е роден.
Очи жадувани, любима,
не го дариха с поглед мил.
Кой спира пред палач и зима?
Защо дух зъл си го родил?
Небе, звезди, реки, дървета
дарете всекиму любов!
Усмивки, хора, не пестете,
стопете в тях гнева суров!

„Венец от живи рани”, Пв.,

ОТЕЧЕСТВО

Българийо, едничка моя пролет,
така си нацъфтяла в бяло!
Задъхано трептят крилата ми за
полет...

Сърце, кога, кога така си пяло?

Как полетът ти шеметен опива!
Речта ти как с слива с песента!
И сладост във сърцето ми налива,
последен полътх преди есента.

О, боже, не избързва ли смъртта?
Така приятно слънчицето грее!
Сега ме лъхна земна красота,
сега почувствах как просторът пее!

„Видения”

ДОСЪНУВАЙ

Търси ме в звездните предели.
Търси ме в хоризонта чист,
там, дето сребърни къдели
се къпят в ангелската вис.

И ако в унес те целуна,
и те помилвам със ръка,
не се съдуждай, досънувай
несбъднатата си мечта.

„Недосънувани блянове”, 2012

С ДУШАТА СИ ТЕ ГАЛЯ

Позна ли ме? Промъкнах се във Рая.
Не вятърът. С душата аз те галя.
Във моя стих така ще те извая –
пред хубостта и Бог да замълчи.

Че ти си, мила, първото кокиче,
разтворило молитвено очи.
Най-чакано, усмихнато момиче,
през вихрите донесло ни лъчи.

И лумна пак в душата ни надежда.
Жаравата просветна, засия.
През хилядите нишки прежда
пак пролетта ни лъхна, полудя.
Подай ръце, земята да обгърнем
двама,
от нашата любов да ѝ дарим,
и капка няма в нея – грам измама –

с усмивка детска към добро вървим.
Сърцето ти е мъничка Вселена –
сълзи и обич – всичко ще сбере –
за нежност само, мила, си родена,
сърцето ми затуй те, блян, зове.

„По-приказна от приказка”, 2013

МАЛКИЯТ БЕЗДОМНИК

Едно момче из кофа за боклук
измъкна ябълка и я загриза.
Миришеше на гнило и на лук,
но гладно бе – дланта си чак облиза.
Смрачаваше, а нямаше си дом,
нито грижовна майка да го чака.
И тая нощ небето мълчешком
ще го приспи под чергата на мрака.
От мъката сърцето му посърна.
Помилва го веднъж една бреза,
То спря, усмихна се... и я прегърна.
Тя шума бе постлала за легло.
Пошепна нещо, с клонче го погали...
Дали не свърши детското тегло?
Полегна кротко, мракът го пожали.

„Песента на щурчето”, 2018 г.

Пенко КЕРЕМИДЧИЕВ

ЕДНА ЗАКЪСНЯЛА СРЕЩА...

В края на януари м. г. получих един чудесен подарък – две стихосбирки на Пенко Керемидчиев – „Недосънвани блянове“, изд. “Богианна”, Панагюрище, 2012 г. и „По-приказна от приказка“, изд. „СД-Раум“, Панагюрище, 2013 г.

Когато ги прочетох, на един дъх, вече знаех, че това е не просто подарък за духа на читателя, но и едно ново докосване до непознати, неподозирани кътчета от богатата духовност на автора.

Ласкаех се, че познавам творчеството на Пенко Керемидчиев. Познавах неговия изящен, строен стих, пропит с патриотизъм и гражданска доблест, с дълбоко разбиране за прекрасното в природата и човека, за нравствения полет и трансцендентното потапяне в изначалните морални ценности и категории на християн-демократическата традиция и земеделската идеология. Поезия, която оставя впечатление за монументалност и тържественост, която е подтик към преклонение и възвисяване. И, макар че и в по-ранните стихосбирки на Керемидчиев да не липсват лирични творби, посветени на близки и любими на поета хора, то основното звучене остава одическо, а персонажите, изваяни от авторовото слово са предимно знакови личности от нашата история и литература /Александър Стамболийски, Никола Петков, Левски, Паисий, Дебелянов и др./

Ето защо закъснялата ми среща с последните издадени до момента книги на Пенко Керемидчиев, ме завари неподготвена за поредния досег до неговия стих:

Търси ме в звездните предели.

*Търси ме в хоризонта чист,
там, дето сребърни къдели
се къпят в ангелската вис.*

/„Досънувай“, „Недосънвани блянове“/

Или:

*Глава ще сложа в меката ти длан,
ще се отпусна и ще помечтая,
припомняйки си дивния ти стан –
минутите на шеметна омая...*

/„Лятна вечер“, „Недосънвани блянове“/

*И в онзи свят аз искам да си с мен,
така на роза цялата ухаеи.*

/„Копнеж“, „По-приказна от приказка“/

Да продължавам ли? Не бих могла – това би ме довело дотам, да цитирам целите стихосбирки.

Тези стихове нямат нужда от дисекцията на литературоведа, нямат нужда да бъдат броени сричките им, да бъдат търсени римите им, да бъдат класифицирани, диагностицирани. Те пеят и тяхната песен ни понася сред звездните предели и ни шепти за мигове на шемента омая. Те внушават – любов и блян, страст и сън и недосънуваната приказка на земните ни дни... Когато четем поезията на Пенко Керемидчиев, затворена между кориците на най-новите му стихосбирки, усещаме живота – пулсиращ, увеличащ, изтичащ, но истински, плътен, като тъгата и хляба, като горчивата жажда и същността на битието:

*Когато мен не ще ме вече има,
ти пак, Живот, наздравица вдигни!
Без тебе, без Родина, без любима,
с петите чак усещам, че горчи...
/„Живот, бъди!“, „По-приказна от приказ-
ка“/*

Но ще сгреша, ако кажа, че в „Недосънвани блянове“ и „По-приказна от приказка“ Пенко Керемидчиев е друг. Друг е ароматът на подправките, но хлябът на неговата творческа същност е същия – дори в новата, изострена лиричност и чувствителност, стоманата на неговата гражданска позиция свисти:

*Една девойка дивно любовородна
на знамето извайва лъв за скок.
/„Знаменоската“, „По-приказна от приказ-
ка“/*

*Туптят сърца изпод гранита,
вериги тягостно дрънчат.
Луна изгряла – жълта пита –
отмерва дълъг, страшен път.
/„Заточеници“, „По-приказна от приказ-
ка“/*

И не на последно място – магията на неговата неповторима, бих казала - натуралистична образност.

Преди да завърша този кратък обзор, не мога да не спомена и един цикъл стихотворения, посветени на Израел и еврейския народ, които, лично за мен са знакови, изключителни творби, не толкова с художествените си качества /в това отношение Яворов остава ненадминат в нашата литература/, колкото с гражданската си пълнокръвност и с авторовия усет за необходимост, за неотложност – темата за другостта и толерантността отново ярко и категорично да бъде поставена в дневния ред на

обществото ни – все по-озъбено, все по-ксенофобски настроено и неготово да приеме необходимия космополитизъм на съвременната епоха.

В края на своето девето десетилетие, Пенко Керемидчиев показва завидно млад, готов да откликва на новото в обществените нагласи дух, показва и една чувствителност, незабравила незавяхващия аромат на любовта и шемета на кръвта, както и нуждата от човешко докосване, от две сплетени ръце, които разбират духовния полет без думи...

Габриела ЦАНЕВА, в-к „Литературно земеделско знаме“, бр. 2/2017 г.

ПОЕЗИЯ

ЗИМНО НАСТРОЕНИЕ

ЖИВКА ТАНЧЕВА

СКРЕЖКО

Цяла нощ ли Скрежко веза
заскрежени дървеса,
та без четка и бои изписа
белоснежна красота?

Нежни стъклени дантели,
плел си с ледени конци,
от снежинки лекокрили
си изваял сребърни звънци.

Твоята бисерна картина,
друг не може сътвори,
но е ледено студена,
и смразява погледа дори.

Вярно е, че е красива,
тази ледена творба,
ала мигом я изтрива
Слънчо с огнена ръка.

ЗИМА

Снежна зимна изненада –
всичко цветно побеля –
покривите, двора, пъна,
старата лоза.

Снежна зима ни затрупа
с бели дарови платна,
а дърветата с къдели
сребробляскави влакна.

Вред е тихо и смирено,
погледът е заскрежен,
и от зимната картина
си всецяло заплепен!

МОРЕТО В НЕБЕТО

КАТЯ ТОНЧЕВА, 13 г.

Знаете ли нещо за небето –
То прилича малко на морето.
Щом облаците се разперят,
Те приличат на вълните –
Сякаш с пяна се замерят,
Ала само във мечтите.
Вълните във морето
Плават многобройно,
А облаците във небето
Се движат по-спокойно.
Щом погледнеш към небето,
Чувстваш се единствен ти;
Сякаш легнал си в морето
И ти вятърът шепти.
Вечер, щом звездите греят в небето,
Те приличат на отблясъци в морето.

СЕДЕМДЕСЕТ И СЕДЕМ ВЯТЪРА

КИРИЛ НАЗЪРОВ

Не малко време поживях, а
оставам си ентузиаст със страст.
Не малко ветрове ме вяха,
но още повече пък... гонех аз.

Е, вятър ме е вял и на кобила
бяла – далеч от родната ми къща.
От нея падах, но намирах сила,
в попътен вятър го превръщах.

Пак бях сама, помахих им с ръка,
а те ми пожелаха старост лека.
Съжалявах, че нямах крила –
бих полетяла след тях – за утеха.

САМА

Сама съм.
Съвсем сама.
А у дома е светло.
Имам мъж и дъщеря
и приятели наоколо.

Сама съм.
Съвсем сама.
А у дома е топло.
Имам и малка сестра –
на триста километра.

Някой позвъня!!!
Колежка.
Пак съм сама.
Телефонът немее.
Имам и баща.
Далеч от мен старее.
Майка ми – умря...

Сама съм.
В съседната стая –
дъщеря ми пее. Нека.
Днес й е весело -
утре няма да има утеха.
Утре, когато ще си отида
като изсъхнало дърво,
останало само –
с едно клонче
и с едно листо...
Къде ще го отвее вятъра?

УЧАСТ

ПЕТКО ОГОЙСКИ

СЕЛЯНЧЕ

Още помня сивите волове,
още помня сетната бразда,
под надвиснал небосвод оловен
аз поех със радост за града.
За да уча в каменните здания
на живота тайнствения ред,
смисъла на битки и въстания
в участва на селянина клет...
И – оставил китните долини,
в каменните дебри на града,
срекнах ме стъклените витрини
със суетен присмех и вражда.
С вълчи вой от шарени трамваи
тук шуми моторния поток...
Това ли си, майчице Българийо,
моят дядов, моят бащин Бог?
- Добро утро! – кому да извикам?
- Бог доброто! – кой ще изрече?
Че тъпла, бездушно многолика
като порой мътен ме влече...
Аз зажалих пъстрата торбичка,
колибата, залъка корав,
че противно тук ми беше всичко
разбунуло селския ми нрав...
И заклех се мислено в душата,
да се уча трезво, за да знам,
как на селските си, клетки братя,
по-човешна участ да създам...

АГЛОСИЯ

Прорицател незнаен е сложил
на челото ми страшния знак:
по душа – да съм знатен велможа,
по съдба – да съм жалък бедняк.

Да съм жрец на блюстително слово,
над пороци и козни изкусни,
а обсипан от кал и отрова,
да мълча със заключени устни...

Да съм глас от свещени завети,
да съм сноп от сияйни зори,
а в тъпата на слаби и клети
непрогледна мъгла да ме крий...

И жигосва ме лютата клетва
на челото с фатална дамба,
над която и слънце не светва,
но и мрак не покрива сега...

БАСНИ И ОЩЕ

ХРИСТО АНГЕЛОВ

БАСНЯ

Откакто този свят светува
един закон владей навред-
и всички знаеме, че сред
Животните лъвът царува!
И той със своята лъвица
най-хубавата хубавица
издигната във ранг царица
обхожда царството надлъж и шир
и тъй поддържа социален мир!
Жираните го срещат със поклони!
Маймуните цвърчат по всички клони!
А зебрите с раирани пижами
надяват се да са придворни дами!
Лисиците облекли само прашки
му смигат хитро и въртят опашки!
Проскубани чакали и хиени
и те са кротки, весели, засмени!...
Но щом лъвът във джунглата се скрие

изчезва тука тази мимикрия
и тез животни безимотни,
полуграмотни, безработни
започват в хор да се оплакват:
„Как страшно зъбите му тракат!
Той твърде често ни напада
и някое от нас изяда!!
О, кой ще ни избави нас
от тази страшна лъвска власт?!”
„Разкрийте вашите трагедии
по всички електронни медии!
По вестници и по списания!
Накрая- вдигайте въстание!”
„Да се бунтуваме ли? Боже!
Та всяко пази своята кожа!”
„Е! Щом така стои въпроса
лисици, зебри и чакали,
брътвежите ви жалки що са?
Такваз съдба сте си избрали!”

ВЪРТЕЛЕЖКА

В тази скапана държава
мафиотът присвоява,
прокурорът обвинява,
адвокатът защитава,
съдията оправдава
и играта продължава...
Тъжна, жалка въртележка
се върти, върти без грешка!!
Таз пародия на свободата!
Този панаир на суетата!
Боже! Ще ли някога отминат?
-Може! Сто години като минат!

БЕЛЕТРИСТИКА

КРАЯТ НА ЛЯТОТО

ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА

1.

Беше краят на лятото – един от онези дни, в които усещането, че пропускаш живота си, се влива в гърлото и не ти дава да дишаш.

Срокът на докторантурата ми изтичаше, а няхах нищо, което би могло да се приеме като резултат, годен за публикация и защита. Ка-то че ли изведнъж се пробудих от някакъв захарен кошмар и осъзнах, че всичко, което съм натрупала като проучвания, е встрани от темата на дисертацията ми, а онова, което би трябвало да е моят принос в науката, е нищожно и безсмислено. Обикновено, такива прозрения човек просто ги слага в джоба си и продължава живота си, но тогава все още бях много млада и илюзията, че още имам време да стана следващата Мария Кюри не бе съвсем избледняла... До онази сутрин, в края на лятото...

Кучето ме събуди с жално писукане. Въртеше опашка и ближеше лицето ми, подканяйки ме да бързам, навън. Направих мюсли за двете, но малката косматка изяде своите, преди да съм започнала моите и продължи да досажда. Изпих кафето си и с него някак преглътнах пясъка на паническия си проблем. Реших, че най-доброто,

което мога да направя, е да потърся научния си ръководител и да споделя терзанията си.

Не помня как отидох до Университета, струваше ми се, че дори пътят до там е потънал в трева и забрава. Всичко изглеждаше чуждо и празно. Не „празно”, лишено от присъствие, а „празно”, лишено от смисъл. Кучето не мислеше така – душеше всеки храст край алеите, заглеждаше се по котки и гълъби, а задъханото му нетърпение ме развяваше като хвърчило в края на кашката му.

Стигнахме пред кабинета на професора точно когато излизаше, дори няхах време да оставя домашната си любимка при лаборантките - бързах. И той бързаше. Всички бързаха – като пчелен кошер колегите ми жужаха и работеха – всеки съсредоточен в опитната си постановка и някак странно ме гледаха – като че ли се чудеха какво още правя в катедрата.

Отворих уста за поздрав, но не чух гласа си. Научният ми ръководител го чу. Още след първите думи – какво облекчение – разбрах, че срокът на всички докторантури се удължава с шест месеца. Вече дишах по-леко – все едно, че някой е хвърлил кофа вода в пресъхнал басейн, на дъното на който все още мърдат няколко риби...

Вървим по коридорите, безлични, сиви – като тръби в търбуха на машина, която ще ни изплюе – безполezni и смлени. Почти тичаме – той пред мен, аз след него и гово-

рим – не чувам за какво, само усещам, че той няма /или не иска да има/ представа колко безнадеждно съм изостанала с експериментите си, защото ми обяснява как трябва да се оформи и защити дисертацията, а коридорите все повече ни всмукват, враждат ни в сградата... Задъхвам се – дали от бързане, или от липса на въздух? Коридорите свършват, а аз все не мога да кажа най-важното... че просто нямам нищо за писане...

Излизаме навън, разбирам, че времето за разговор изтича, защото събеседникът ми тръгва към паркинга. Отварям уста, думите глъхнат. Толкова пъти съм ги казвала в ума си, толкова мислени диалози съм водила, но сега, когато трябва да защита живота си, думите глъхнат, тялото ми тежи, а коленете омекват.

Свечерява се, губя силуета на професора, знам, че трябва да го настигна, знам, че времето изтича и всеки пропуснат миг обезсмисля живота ми.

И тогава, кучето видя котка и се изтръгна от ръката ми.

Здрачът се съгъстява, чувам само отдалечаващ се лай и запален двигател, а ужасът, че губя най-ценното, ме втечнява. Искам да извикам, от гърлото ми – нито звук. Преглъщам – пак съм риба на сухо. Струва ми се, че земята се ускори и удвои гравитацията си. Аз все поздравно залепвам за тревата и все по-ясно разбирам, че трябва да из-

бирам... Две сенки в дълбината на мрака, губя ги...

Изгряха слънцата на натриевите лампи. Кучето тича, козината ѝ се огъва като трева под поривите на вятър, опашката ѝ стърчи, като перископ, а ушите ѝ са се слели с главата. Тогава виждам, че вече не гони котката, а човек. Знам, тя си играе, но никой друг не го знае.

Чувам стъпки, които приближават към мен... Чувам и писъци – някъде там, под фенера и храстите – вихрушка от дрехи и козина. „Ето, казвам си, човекът я хвана, ще ми я върне, няма да я изгубя и най-последно ще мога да говоря за дисертацията си... ще обясня, ще разбере – че съм болна, безсилна, залепнала... и имам нужда от друга тема, от ново начало, за да спася живота си...”

Но писъците продължават, примесени с лай... Коленете ми рухат, не мога да стана. Само чувам тропот на много крака – „Пребийте, пребийте помияра!”

Тичат към нея, размахват тояги, човекът в храстите псува, хванал камък в ръка...

А тя, грабнала шапката му, върти опашка и гордо вдига глава – гледа ме право в очите и чака похвала.

Професорът, разтревожен, се навежда към мен. Аз се роня, като пясък, в дланта му.

Тълпата с тоягите приближава – „Пребийте бездомното псе!”...

Изправям се, понесла теглото на всички човеци и крещя „НЕ! Моя е! Моя е!“

Събуждам се с дрезгав вик „Моя е! Моя е...!“

Лятото свърши.

2.

Беше краят на лятото. Един от онези мигове, през които минаваме тичешком, но които залепват за сетивата ни, впиват се в плътта ни, горят очите и мозъците ни и ни връщат усещането за живот...

Бързам, както винаги, както винаги - закъснявам. Делникът е заседнал в гърлото ми, като закуска от пясък. Утринният хлад се бори с лъчите на слънцето, които дращят гърба ми и ме карат да ходя по сянката си, въздухът бодне кожата, а ароматът на суха трева и роса, който се носи през булеварда и автомобилния глъч гъделичка ноздрите ми...

Прозрачност – това е най-точното определение за онзи миг – все едно гледаш през стъкло отражението си в огледало.

Кафенето е здрачно, силуетите на интериора се разтварят в дълбочината му, в която не поглеждам, за да не се изкуша от съкровищата й – уют и откъсване. Върху тротоара има дървена платформа с масички и плетени столове – почти да се спънеш в тях. В този утринен час посетители почти няма, но точно затова редките гости са толкова изкусителни. Не ги поглеждам – ако ги погледна, ще вляза в тяхната

вселена и това ще предизвика космически катаклизъм – като да срещнеш с двойника си от някое неосъществено бъдеще.

Все едно – погледнах лицата, покрай които минавах. Две жени. Изящни. Едната беше червенокоса, точно с този цвят, който винаги съм искала да имам, с права тежка коса, подстригана на черта, с бретон; другата беше кестенява – наситенолешниково, твърде ярко, за да е истинско, мека и лъскава, свита на кок, дълга шия, погледът остава в нея. Не забелязах дрехите, само ръцете – изящни, потръпващи, с ноктопластика. Пред всяка имаше по две огромни прозрачни чаши – с плодова салата и с чудовищен вариант на виенско кафе – шоколад и сметана.

Исках да спра. Да премина в онази паралелна вселена, където хората живеят и животът е вкусен – сладост и плодове. Когато минавах край тях, ароматът на парфюм и кафе ме шокува, но някак продължих да крача с равна крачка, защото в моята реалност закъснявах. Мигът болезнено се изтръгваше – като че ли някой вадеше вътрешностите ми, като че ли след мен се провлачи шлейф от кръв и черва. Аз вадех вътрешностите си. Тогава извъня телефон. Обърнах се, инстинктивно. Върху бялата покривка подскачаше син смартфон. Само аз ли го чувах? Цяла вечност жените се гледаха – синьозелени очи, вкопчени в кестенявозлатисти. После една ръка, с тъмnochервени нокти

на сини цветя се провлачи към звука, но не стигна до него. Спря се в друга ръка – с бледорозови нокти на кестеняви листа. Пръстите се докоснаха. И това докосване възстанови тишината.

Продължих пътя си, бързайки, но този епизод, продължил няколко секунди, заседна в главата ми – като кост в гърло. Дори когато течението на живота го отнася към храносмилателната система на дългосрочната памет, той пак чегърта по кожата на хранопровода и разстройва електроснабдяването на невроните.

Какви бяха те? Сестри, приятели, любовници? Съседки, разнищващи кварталните клюки? Колежки, приседнали на чаша кафе на път към офиса?

Бих искала да кажа, че се връщам към този спомен толкова често, защото в това мимолетно докосване съм почувствала някаква драма, тайна, нагнетена с магнетизъм, нещо, което опъва нервите и сетивата, вълнува ме – като ловец в засада...

Истината е, че този спомен не избледнява, защото искам да съм в него, искам да дишам аромата на парфюм и кафе, да усещам върху кожата си топлината на утринното слънце в края на лятото, да вкусвам мекотата на сметана и шоколад...

Искам мигът да спре.

... Исках... мигът да спре...

В живота ни има мигове, които помним, може би защото сме поискали да спрат... Може би защото

сме продали частица от себе си на вечността – частицата, която сме били – в онези мигове.

Обещах си да събера моите спрели мигове.

Ето още един от тях.

3.

Беше краят на лятото. Видин...

Златен прах.

Фасадата на къщата ни беше ох-ра, олющена тук-там, первазите на прозорците бяха издялани като на гипсов таван, а над тях надничаха ангелски главички. Кой знае защо, главите бяха червеникави и ме плашеха. А може би, просто – улавяха повече слънце?

Оградата беше каменна, неравна, с метални шишове, които почти не помня, а портата липсваше, или винаги зееше отворена. Имаше ле-хи с цветя, под прозорците, които гледаха към улицата.

Прашна, древна – калдъръм, с гладки обли камъни, които не знае-ха колко стъпки са минали върху челата им. Пръстта между тях беше спечена и се ронеше, а няколко хи-лави тревички се промъкваха меж-ду песчинките и се опитваха да растат. Почти срещу портата ни стърчеше върхът на триъгълника, който се образуваше между нашата улица и съседната. В този връх се гушеше къщата на леля Б. Откъм далечния ѝ край започваше истин-ската Улица – по-широка, асфалти-рана – оттам започваше животът и приключенията... Училището, пър-вата ни спирка, първите люлки,

Близките. Много близо, почти сам да стигнеш дотам, и затова – не е интересно. Бързам, бързам.

Златен прах – във въздуха, като мараня над пустиня. Ако гледаш слънцето през него, ще започне да ти се струва, че го гледаш през мрежа, или перде. Златен прах – между зъбите, скърца, вкусно, и гъделичка нос... Златен прах – под сандалите, плъзгат се подметките върху гладкото лице на тротоара, не е гладко, когато коленете ти го остържат. Златен прах – върху листата на кестените, сладък, като нектар на цветя. Дърветата грабят златото на слънцето, а в очите пада прах, храчки по пътя... Бързаме, свечерява се, но още е златно, някъде зад гърба още е слънце, някъде там, където улицата свършва, забита в Пазар капия и останките на крепостната стена.

Останките на паметта ми се разпукват, пресичам улицата, онази, с градинката вдясно, където имаше няколко пейки, откъдето е споменът за татко и количката, която ми подари.

Пресичам, тичам по наветата, няма коли, само велосипеди, сега не сме с велосипеда на дядо, и аз бързам, бързам – към люлките, Далечните, на гърба на Телеграф капия, в парка... Вече е здрач, но пак е златно – лампите около Телеграф капия светят в жълто... и прах – под люлките, под подметките ми, в чорапите ми – гъделичка пръстите и скърца, а къдриците ми влизат в очите, лепнат по челото, на люлка-

та съм, вятърът вее бретона ми, свисти в ушите ми, летя, все по-високо, по-високо... Златен прах – звездите вече са в очите ми. Бързам, бързам, има още... Страшните люлки. За да стигнем до тях, трябва да минем под свода на дърветата. Високи, огромни, колони, които протягат ръцете си, сплитат ги и правят тунел... под който въздухът е златен, наситен с дъх на вода, на река, на вечност.

Тогава не мислех за вечността, бързах, исках страшното. Липите миришеха в мрака. Златен прах, винаги златен, в катрана на нощта – сладък, като медна питка, като лицето на дядо... за това – после.

Дърветата оредяват, сводът им се разкъсва – някъде близо, съвсем близо е хълмът на Галерията, където понякога свири духов оркестър. Но оркестърът на ресторанта винаги свири... туист...

Дъхът ми спира – дръжките на люлката ми се удрят в носещата греда, разтърсват ме, цялата се треса и без дъх продължавам да се прегъвам – искам още, да летя, крещя с цяло гърло. Златен прах – от очите ми пада златен прах – оня, който взех от звездите и го разпилявам върху вълничките на реката.

Ако някой пита защо Дунавът свети, затова е – от златния прах, който погълна, докато растях край бреговете му...

Златен прах... жегата и звезди...

КРИТИЧЕСКИ АНАЛИЗ

СПЛЕТЕНИ В ЖИВОТА РЪЦЕ

КРУМ ГЕРГИЦОВ

Помня първите поетични изяви на Габриела Цанева. В съзнанието ми е останал споменът за съвсем младо момиче, което пишеше дълбоко лирични стихове, улавящо пулсацията и живия трепет на природата и живота.

Когато прочетох последната ѝ стихосбирка „Бурята сплита ръце“ бях, обаче, изненадан: пред очите ми се изправи една друга Габриела Цанева – една зряла поетеса, която очи в очи се изправя срещу живота и чрез плющящата сила на словото, му отправя въпроси, спори с него, вплита се в бурята на живота и извиква своите нравствени послания.

Още в първите стихотворения на тази книга се усеща уверения и категоричен почерк на изграден поет, усеща се увереното ѝ майс-

торство да борави с магията на въздействие на словото и да го превръща в изразно средство, с което да гради неочаквани и смели поетични метафори, да насища белия лист с поетична енергия от която извира много философия, много вътрешен плам на разбунения ѝ дух. Стиховете ѝ не са красиво извайване на слова, няма лирични описания на природни картини, няма момински любовни трепети. Словото ѝ в новата ѝ книга удивително на напомня на Геомилевската поетична стихия, тази, която чрез словото пренарежда, опълчва се и задава въпроси на живота, на себе си, на околните.

Крум Гергицов представя „Бурята сплита ръце“, РБ „Любен Каравелов“, Русе, 21 март 2017

За Габриела Цанева в „Бурята сплита ръце“ поезията не е лирична изповед, а публицистичен глас, който е изригнал в душата ѝ е пренесен на белия лист. Това е съвсем спонтанна и дръзка поезия, която, удивително!, че се изповядва от жена. Обикновено това е стилът на „мъжкото“ начало в поезията – то-

ва на Гео Милев, на Маяковски, на Левчев или на нейния чичо – известния поет Стефан Цанев.

Стихосбирката е структурирана интересно, в два дяла, които носят две различни теми, но обединени от една мисъл – силата на поета да устои, въпреки всичко, на всички трудности, метаморфози, злини и предизвикателства на живота, на съдбата. Тревожно преживяваща избора си да бъде самурай или „опразнена торба от трохите на живота“, Цанева се бори да бъде първото, самурай, а това според нея е „да си самурай-/ да служиш,/ да защитаваш/ да бъдеш меч/- до смърт, за чест.../ Да пазиш/ каузата, която беше твоя“.

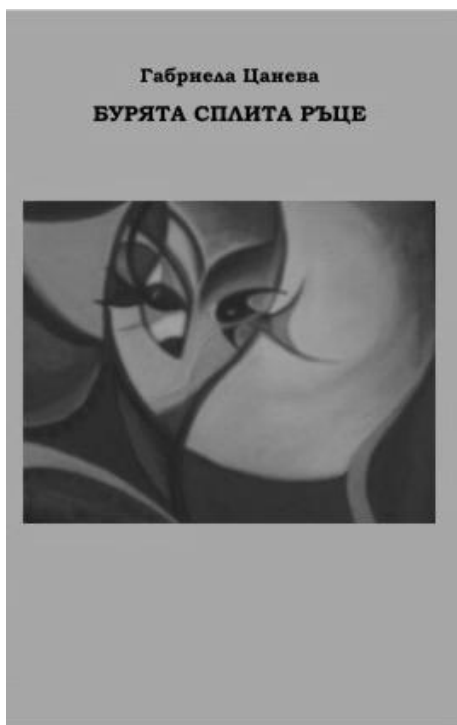
„Бурята сплита ръце“ е стихосбирка, която носи много препрочитания, защото в тях се откриват нови и нови смисли. И това е така, защото тя звучи като поетична симфония: отделните теми се подемат и звучат в различни тоналности, ту стихват, ту се развихрят, ту философски притихват и наново се въздигат. Всеки от двата дяла започва с публицистично-философски размисъл за битието на днешното ни време, следват тихи стихове, в атмосферата на „хайку“ или такива в съвсем минималистичен размер и след това се излива стихията на разбунтуваното и отприщено слово. Така в ритъма на приглушена изповед и разярена поетична строфа Габриела Цанева гради един калейдоскоп на живота, в който, както казва тя „Стиховете падат

като дъжд./ Душите жадни ги ловят, на локви стават/ Душите ли? Душите – като кръстопът/ без пътища/ и без пощада/“.

А това е почти апокалиптично начало нашето време...

Първата част е всъщност същинската, пряката среща на Габриела Цанева с разглобеното ни битие. Тук е меланхолията и изригването на душата, тук е картината на „нищото“ и „светлата надежда“, тук е обърканата и тревожна душа на поетесата от видяното, преживяното, премисленото от срещата с Живота. Ако трябва накратко да изразим същината на нейните стихове в първата част, това е чрез тяхната силата да се придаде наранената и обезсилена душа на съвременния човек от битието му в днешния свят – на конфликти, на социално разделение, на самота и отчужденост. Това е публицистика, облечена в атмосферата на високо-философско и метафорично поетично слово, такова, което не описва, а като на кардиограма отбелязва пулсацията на дълбоките мисли на съвременния човек – мрачни, тежки, но търсещи все пак малко надежда. Което и стихотворение да цитираме, това е тонусът на индивида, застанал пред пропастта на пустотата и отчаяно вглеждащ се да открие в тъмнината процеп с някакъв лъч, на някакво упование за въздигане към светлото, към доброто, към хармоничното. И тъкмо тази атмосфера на тихото смирение и из-

блика на бунта ражда и полифоничната музика на поезията в тази стихосбирка: меланхолична и крещяща, тиха и неистово-гневна. „Тихо е./ Няма въпроси-нито нито „накъде“, нито „а после“/. Боси сме./ Носим се някъде без посока. Зеят пробойни – като пропасти./в опропастените ни представи/за щастие, /за щастие, за бъдеще, за още../...Все по-дълбоко потъваме/ в утробата на дните,/ все по-навътре“./“.

Тази музикалност се усеща особено много от живата, сетивна среща със страниците от книгата: разположението на нейния стих е като този в Геомилевите стихове –

вертикален, ярко динамичен, просто те се изливат като водопад в композиционната си структура. Всяко стихотворение има начало, като постепенно енергията на стиха набира скорост, стига своята кулминация и след това поетичната развръзка и поантата в края.

Имам претенциите да познавам изявите на различни поети в съвременната ни литература, но не съм срещал стихове, които така поетично и философски, граждански-открито и метафорично образно да са обхванали разнообразните стихии, които се вихрят в душата на съвременния човек – между отчаянието и надеждата, между мрачните мисли и светлата вяра. А това в крайна сметка е душевността на модерния човек. Кое и стихотворение да вземете, неговата композиция е построена тъкмо на тези контрасти. Ето например откъс от „Тишината попива в плътта“: „Тишината попива в плътта-/ като дъжд в захвърлена дреха/ и забравя размива калта./вн вали, разплисква утеха../...Тишината е мека. Завива ни – тъмно и топло е./ Завива ни – тъмно и топло е. Заспиваме-/ като семе./И чакаме/ - дъжда/да поникнем, да изкласим, да нахраним, да посеем..есен“. И понеже в началото говорих за „самурайския дух“ в поезията на Габриела Цанева, той е именно в тази сила на авторката да изрече нещата, да ги облече в поетична форма, и така да вдъхне малко надежда на читателя въпреки бедите в живота, защото

както тя казва в едно свое стихотворение „Главата глъхне, тихо е... не искаш да заглъхне животът ти-/ не искаш да издъхне денят“... и по-надолу: „А свободата? Свободата вече ще се яде./Но ти пак няма да я искаш- за ядене./И пак – ще я мечтаеш.“ В този смисъл Габриела Цанева е една поетеса с модерен почерк на писане, който точно придава разбунената душа на dneшния индивид.

Раждането на стиховете във втората част има по лично-интимна причина: това е изживяването на Габриела по повод болестта на майка ѝ – едно изживяване, което слага допълнителен отпечатък върху наранената душа на поетесата. Тази втора част допълва характеристиката на лирическия герой в стихосбирката, обогатява представата ни за духовността на авторката. Във втората част тя е изправена пред друга болка в живота: болестта на най-близкия човек. Това ражда нова причина за отчаяние или надежда: в тази ситуация тя губи една родствена връзка, губи корен в живота си, разрушава последната ѝ опора. В крайна сметка това е разрушаване на традиция, на родов корен. Тя гради един натоварен с много размисли диалог с болната майка, целящ да я върне към живота, да върне и единствената опора в този живот, където „тишината е сива,/ студът я попива./ Днес мравуняци/ път си намират/ сред замръзнал асфалт...“. И пак, както в първата част, поетеса-

та съзира, вярва, че пак ще има светъл лъч, пак със силата на самурайското начало вярва, че ще победи болестта и майка ѝ пак ще бъде до нея като опора, като подкрепа, като малък оазис от бурите на битието. И затова буквално изплаква в един от стиховете си: „Ръката ти е топла и топли моята ръка./ Завръщаш ли се, мамо? По моста,/ който изгради отдавна./ Вървиш по мене, зная, ще те издържа...“.

Стиховете тласкат читателя към още много размисли, затова те са много апетитна храна за тълкуване на критика, на философа, на човека, за когото поезията е изповед и съпричастие. Това идва от факта, че динамиката на словото препраща към различни смисли, метафорични обобщения.

„Бурята сплита ръце“ е една силна изява на поетесата Габриела Цанева. Със своите стихове тя докосва нашата душа, защото в този бурен, труден и социално-сложен живот ние всъщност вплитаме ръцете си, символично казано, и от това вплитане се ражда помежду ни или нашата любов, или нашата омраза, или нашия песимизъм, или нашата вяра. Поетесата ни подтиква към диалог и към един общ взор, където няма да се озовем пред тъмнината на „нищото“, а пред зората на нов ден, където ято в небето ще бъде нашата надежда...“. Честита премиера, и нека книгата Ви вплита нови и нови ръце в името на светлото и доброто в живота!

21 март 2017 г.

ИВАН СЕЛАНОВСКИ – ИЗ МРАКА НА ТОТАЛИТАРНАТА НОЩ

ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА

В разгара на лятото излезе от печат новата книга на Иван Селановски „Спомени из мрака на тоталитарната нощ” /изд. „Мултипринт”, София, 2018/, под редакцията на Асен Асенов. Художник на корицата е Димо Троянов, който в дизайна ѝ е вложил авторската си картина „Двубой”. Това знаково заглавие на живописната творба като че ли избликва от сърцевината на живота, оня - далечния, мрачния, тревожния, зловещия, който искаме повече да не се случва...

Лично за мен, това бе една дълго чакана книга. Още когато прочетох „Мирен преход” усетих, че поетът Селановски има какво да разкаже на почитателите си и в немерена реч.

След разказа „Среща” /включен както в настоящото издание, така и в „Мирен преход”, на страниците на в-к „Литературно земеделско

знаме” се появи и разказът „Невидимата ръка” – две ярки картини, две разтърстващи истории, талантливо извадени из мрака на тоталитарната нощ. Два спомена, в които авторът присъства като наблюдател и разказвач, но и като някой, който би могъл да бъде главното действащо лице.

Новата книга на Иван Селановски е синтез на неговото творчество и на неговия житейски път... Не казвам „сборник”, макар при един по-малко задълбочен прочит да изглежда така. Включени са творби от различни жанрове, написани и публикувани в периодичния печат в годините след „Мирен преход”. Композиционното изграждане е традиционно – осем части, обединяващи спомени, публицистика, литературна критика, поезия, както и рецензии и репортажи за книги и изяви на автора, писма и документи.

Читателите на в-к „Литературно земеделско знаме” познават и сигурна съм, обичат стиховете на Иван Селановски. Богата и наситена е гамата на чувствата и внушенията, които струят от изящните поетични конструкции, богата е и тематиката – от героично-епичната „Запей ми, брате”:

*„Горях сред пламъците на борбата,
тиранин ме с вериги окова,
за туй, че волно любих свободата
и бранех в битки с огнени слова!”*

през елегийно-изповедната „Звезда”:

*„Бях хлапак кога докоснах
струните на твоя стих.*

*А от тях ехтеше
песен чародейна, от която
елексир божествен пих!*
до лиричната „Усмивка на дете”:
*„Усмивка чародейна на дете...
Усмивка – слънчеви лъчи.
В коя невинност плаха се чете
и нежна музика звучи...
Усмивка на дете –
душевна чистота.
Невинност се чете –
чаровна красота.*

...Но остава винаги близка до земеделската идеология и светуосещане.

Познаваме добре и публициста, и литературния критик, и приятеля Иван Селановски, не можем да събереме неговите слова...

И може би точно затова, най-голямо внимание заслужава мемоарното произведение „Спомени из мрака на тоталитарната нощ”, дало заглавието си на книгата. Като белетристика, като документ за епохата, като една човешка изповед и предупреждение към бъдните поколения. Всяко изречение, всяка страница, всяка разказана история е двубой – на доброто и злото; на човешкостта и безчовечната идеология, която все пак не успява да обезличи и пречупи човеците, които трябва да прегази... тя обезличава и унищожава само онези, които й служат... В качеството си на разказвач, Селановски остава верен на своя поетически усет, на своята светла муза, дори когато лирическият аз на поета излиза от стиха, за да облече грубата дреха на живота. Читателят тръгва из мрака на тоталитарната

литературната нощ, воден от автора – едва 13-годишен хлапак, в навечерието на 9 септември 1944 г., за да извърви нелекия път на цяло поколение будни, свободолюбиви, непокорни и честни млади хора...

Понякога стилът е експресивен, езикът – задъхан, нахъсан: „... Обесен е Никола Петков, България – немей! Лее се кръв... Лагери... Затвори... Безследно изчезнали... Реки те носят човешки трупове... Незнайни гробове. Черни забрадки!...” И след тези „черни забрадки”, които казват повече от цяла поема, продължава простишко – „Спомням си за един бай Петко, когото бяха били толкова много в милиционерския участък в селото ни, че когато го освободили, родителите му го прибрали с волската си кола и цял месец го увивали в овчи кожи, за да го спасят от смърт.”

Иван Селановски чете откъси от книгата

Авторът успява пестеливо да изгради незабравими образи и природни картини, настроения и видения. Не мога да отмина женските

образи в това кратко повествование-животоописание. Те са само три, като трите феи от приказките – изящни, неуловими, почти безплътни и в същото време – могъщи стихии. Едната, може би е първата любов, любов, която е могла да бъде и единствена, но тоталитарната машина изтръгва автора от мирния труд и простото човешко битие, за да го хвърли в преизподнята на комунистическите затвори и лагери... Втората е като светла муза, докоснала челото на поета след дългата агония на изтърпяната присъда. А третата, точно както в приказките, е онази, с живата вода, която променя съдбата и дава щастливия край...

Не мога да не спомена и останалите „действащи лица“ от тоталитарната нощ... Те, разбира се, не са литературни герои, а са истински, живи хора, със свои имена, характери, съдби... И все пак, усещането на читателя за тях е като за типажии в класическа драма... Дали защото всяко време ражда своите рицари и злодеи, или защото роденият писател Селановски успява да извлече от мътния поток на спомените си само онези, които изграждат представата на читателя за близкото минало, не знам, но факт е – всеки персонаж в този мемоарен дневник разкрива частица от лицето на тоталитарната система, всяка разказана случка е плочка от мозайката на отминалата действителност.

И все пак, Иван Селановски не успява да се превърне в историк на

епохата. Неговите спомени из мрака на тоталитарната нощ са „негови“, те носят неговото чувство, неговата оценка, неговата присъда... И това е ценното. Ние нямаме нужда от безпристрастност.

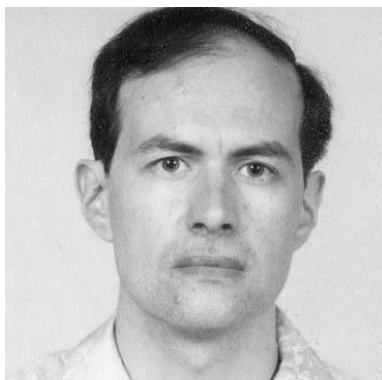

Обществото ни е уморено, изтерзано, омерзено. Имаме нужда отново да бъдем разтърсени, да бъдем ударени с истината за тоталитарната система, за да не допуснем нейното друго, ново лице да ни хипнотизира отново, да не допуснем нейните хищни ръце отново да удушат свободата...

ФИЛОСОФИЯ И ОБЩЕСТВО

НАЦИОНАЛНО ЕДИНСТВО, НАЦИОНАЛНО РАЗЕДИНЕНИЕ И НАЦИОНАЛНО ПОМИРЕНИЕ

ЛЮБОМИР ТОНЧЕВ

Националното единство е изключително важен фактор за състоянието на всяка страна. Той е ключово необходимо условие за ефективно и стабилно развитие.

Този фактор е особено необходим при демократично управление, тъй като при демокрацията проблемите не са силово потискани, а трябва да бъдат разрешавани.

Добър пример за развитие на една страна в условията на национално единство и демокрация е Великобритания. Повече от 300 години продължава демократичното управление на тази страна. През 18-и и 19-и век английската нация винаги е била единна.

До известна степен, това е вярно и за 20-и век. В този период стра-

ната има колосални постижения във всички области. Историците говорят за изключително продуктивната английска демокрация.

Важни характерни черти на английската обществена култура, които позволяват запазването на единството в трудни моменти, са следните: *културата на диалога, изкуството на компромиса, уважението към мнението на опонента и толерантността към инакомислието*. Това са особено ценни качества за всяка страна, която е в кризисен период.

Контрапримери са страни като Гърция и Португалия, които не се характеризират с много високо национално единство. За тях е известно, че имат много проблеми и недобро икономическо развитие.

При кризисни периоди, противоборството между партиите, коренно различните им идеи по проблемите често не са полезни за развитието на страната, затова много от развитите демокрации, в такива случаи, прилагат един от трите варианта за единство в управлението:

Набелязват се няколко приоритетни проблема на страната и за методите за разрешаването им се формира консенсус. Създава се „правителство на голямата коалиция“ – т. е. двете най-големи партии влизат в правителството.

Този вариант е прилаган, например, в Австрия и в Швейцария.

В Австрия, в следвоенните години е създадено коалиционно

правителство от дясната Австрийска народна партия и социалдемократите.

Това правителство управлява повечето време чак до 1970г. В Швейцария след 1959г. управлява четирипартийна коалиция, съставена от десни партии и социалдемократи, независимо от това кой печели изборите.

Формира се правителство на националното единство – всички парламентарни партии влизат в правителството. Независимо от недостатъка си – че остава без парламентарна опозиция – такова правителство се използва при големи кризи. Например, при Голямата депресия след 1929г., правителство на националното единство е създадено във Великобритания.

В историята на България след Освобождението има примери за периоди и на национално единство, и на национално разединение. Ярък пример за национално единство е периодът 1894 – 1912г. (т.е. периодът след стамболовата диктатура до Балканската война). Тогава нашият народ е сплотен около идеала за национално обединение – присъединяването на всички територии, населени с българи към българската държава. Острото противопоставяне между русофили и русофоби е смекчено и се води балансирана външна политика. България се обвързва икономически с Австро-Унгария и Германия, но поддържа добри отношения с Русия.

Резултатът от единството на народа ни, политическата стабилност и умело балансираната външна политика е твърде успешното развитие на страната ни в редица области.

Този период се характеризира с мощно икономическо развитие, демографски бум и бурно културно развитие.

Безспорно, едно от най-големите постижения в тази епоха е обявяването на Независимостта на 22. 09. 1908 г. Това става възможно благодарение на договореност с Австро-Унгария и на второ място - известна подкрепа от страна на Русия. Акцията е извършена мирно и безкръвно, с умела дипломатическа подготовка и България окончателно прекратява зависимостта си от Османската империя.

Дипломатическата активност на България в тази епоха илюстрира тезата, че една малка страна само тогава може да бъде относително независима, когато води балансирана външна политика.

В този период парламентът приема редица закони за насърчаване на местната промишленост, на селското стопанство и търговията. Основани са стотици нови фабрики, строят се железопътни линии, шосета, пристанища, също и училища и болници. Започва модернизирването на селското стопанство. Внасят се култивирани семена и разсади, а също така породист добитък от Европа.

През 1905 г. България е на първо място в Европа по производство на пшеница на глава от население-то.

София е една от първите европейски столици, която има трамвайна линия и осветление на улиците с електрически фенери.

След 1903 г. започва да се прилага европейската система на косвените данъци.

Въвежда се и по-модерна здравна политика. 1903 г. се приема Закон за общественото здраве. 1905 г. е приет Закон за защита на женския и детския труд. С това законодателство България се приближава до най-прогресивните страни в света.

Развитието на културата и образованието е забележително. *Държавата субсидира и стимулира всестранната просвета на народа чрез образованието, науката и литературата.* Построени са Народният театър, Държавният музей, Обсерваторията, учредена е Държавната информационна агенция (БТА). Висшето училище прераства в Университет с 3 факултета. Алеко Константинов, Иван Вазов, Пенчо Славейков, Стоян Михайловски, Пейо Яворов, Антон Страшимиров, Елин Пелин създават редица значими литературни произведения. Симеон Радев написва „Строителите на съвременна България“. Маестро Атанасов създава първата българска симфония, а Емануил Николов - първата българска опера „Сиромахкия“.

Повишеният стандарт на живота оказва положително влияние на прираста на населението. През 1910 г. сме на първо място в Европа по раждаемост. За 20 години българската нация се увеличава с почти 40% и достига 4 350 000 души, т.е. нараства с 1 200 000 души.

През този период, 1894 – 1912г. България се оформя като естествен лидер на Балканския полуостров. България става най-развитата, най-богатата страна на Балканите, с най-добро демографско развитие и с най-силната армия.

Това е единственият период в историята на България, когато има икономически бум по време на демократично управление.

Съчетанието на демокрация с национално единство прави възможно постигането на големите успехи във всички тези области. Това потвърждава извода, че в условията на демократично управление, националното единство е абсолютно необходимо за доброто развитие на страната.

1913 г. е Първата национална катастрофа за българския народ. След Първата световна война, през 1919 г. България претърпява Втора национална катастрофа с трагични последствия. Развитието на България и отношенията в българското общество се променят коренно. Изгубена е вярата в осъществяването на идеала за национално обединение и българите се насочват към решаване на вътрешни проблеми чрез противопоставяне и противо-

борства. Влиятелни кръгове в обществото поставят под съмнение качествата и възможностите на българската демокрация.

Тенденцията на конфронтация се проявява драстично през следващите десетилетия. Извършени са три въоръжени преврата: през 1923г., през 1934г. и през 1944г. и след всеки от тях е установявана диктатура. Всяка от тях прераства в терористична диктатура; срещу всяка от трите диктатури се е водила въоръжена борба. За периода 1923 – 1925г. са убити най-малко 4000-5000 души, половината от тях – без съд и присъда (според други данни жертвите са двойно повече). За периода 1941-1944г. са убити не по-малко от 2000 души (само на днешната територия на България), повечето – без съд и присъда. След 1944г. до 1953г. са избити хиляди хора. По-голямата част от тях са убити без съд и присъда още през есента на 1944г. Оценките за мащаба на терора през тази трагична есен са различни: избити са не по-малко от 10000 души, според други оценки те са - 18 000, има и твърдения за - близо 30 000 души.

Демократичното правителство на Никола Мушанов, 1931-1934 г., е светъл лъч за българската демокрация между мрака на диктатурите. Правителството е съставено от две големи партии: Демократическата партия и БЗНС „Врабча 1” и от други малки партии. Управляващите земеделци не отвръщат на насилието с насилие и отмъстителност,

не започват преследвания на своите бивши мъчителы, властта им е мирна, без репресии. За съжаление, този опит за помирение трае твърде кратко.

Анализът показва, че за времето след 1923 г. – до 1989 г., за 66 години има само 3 години демокрация; повече от една четвърт от този период преминава при кървави режими. Това напълно погребва националното единство.

По време на диктатурите България има определени постижения, но те оставят дълбоки, незараснали рани в народното съзнание и народната памет и водят до национално разединение.

След демократичните промени, след 1989г., прикритото, потискано разединение се прояви с пълна сила. За съжаление, то не намаля с течение на времето, а остана трайно явление в нашето общество, което разяжда и до днес силите на нацията.

Причините за националното разединение са няколко:

Насилието и убийствата по време на трите терористични диктатури.

Някои хора са страдали от един режим, други - от друг и това определя различното им отношение по много въпроси. Снизходителното отношение към някои терористични диктатури, възхваляването на диктатори основателно възмущава много хора и разединява нацията.

Отричането на всякакви постижения.

Много хора твърдят, че за периода на комунистическата диктатура българското общество няма никакви постижения. Други се отнасят изцяло отрицателно към диктатурата 1934-1944 г. и също не признават постиженията. И двете тези са еднакво далеч от историческата истина и само предизвикват разединение.

Липсата на осъдени

За насилието и терора в периода 1944 – 1962г. няма нито един осъден. Почти липсват осъдени на затвор от висшите държавници от периода 1962 – 1989г. Това несъмнено влияе на емоциите и мисленето на много хора и намалява вероятността за постигане на национално единство.

Поставянето на въпроса за националното единство и националното помирение е дълг преди всичко на интелигенцията. Крайно време е да започне дискусия сред интелигенцията за определяне на цели, около които да се обедини нацията и също така за национално помирение. В тази дискусия, най-вероятно, ще се включат и политици и тя може да доведе до резултати в желаната посока.

Тези цели трябва да бъдат общопризнато важни, значими и реалистични. Такива обединяващи цели могат да бъдат, например, успешното развитие на България в областите на науката, образованието и културата; също така - да из-

преварим някои от европейски страни, в колкото се може повече от тези сфери. Ние имаме доста добри традиции и постижения в тези области, така че: трябва да взаимстваме полезни моменти от другите народи, но същевременно трябва обезателно да акцентираме на силните страни на нашите традиции, вместо да ги изоставяме. Добър пример за качествата и постиженията на нашето образование е следният: най-малко в един щат на САЩ – в Тексас – е взето решение да се изучава и прилага българската кръжочна система в областта на математиката и природоматематическите науки.

Освен това, националното помирение трябва да се превърне в национална цел, в национален идеал.

Това е още по-основно и решаващо условие за успешното развитие на България, но и по-трудно осъществимо. Националното помирение, задължително, преминава през публичното осъждане и формирането на отрицателно обществено мнение и за трите терористични диктатури. От друга страна, необходимо е да се признават като факт постиженията на българското общество през тези периоди. Това не е противоречие. Постиганията на обществото и държавата са факт, а оценката за начина на управление с насилие и убийства е отрицателна. (т.е. не може да се оправдава драстичното насилие с каквито и да е постижения!)

Тъй като има хора, които твърдят, че България се е развивала добре само по време на диктатури и затова симпатизират на диктатори, много важно е като контрапункт на диктатурите да се представя периодът 1894 – 1912 г. като единство на демократизъм и мощно икономическо развитие. Необходимо е, също така, интелектуалците и политиците да формират уважение и почит към държавниците – демократи като Никола Мушанов, Александър Малинов, Петко Каравелов и към големите борци – демократи: Атанас Москов, Кръстю Пастухов и Никола Петков. Време е, именно на тях, да се издигат паметници, а не на диктатори.

Дълг на демократичната интелигенция е да реагира всеки път, когато се иницира издигане на паметник или кръщаване на улица на държавник, който носи отговорност за масов терор и масови репресии. В противен случай страда и демократическата култура и единството на нацията!

Испания е намерила сили, след една гражданска война и след дълъг тоталитарен период, да понесе раните и да тръгне по пътя на националното помирение и като резултат се развива много добре. Трябва и ние да намерим сили да тръгнем по този път като загърбим конфронтацията и „самоизяждането” за да започнем да формираме единни, общонародни политики по най-важните въпроси, да решаваме проблемите и да се развиваме ус-

пешно. В името на тази цел трябва да се измислят и осъществяват инициативи в духа на националното помирение.

Какви могат да бъдат те? В Испания има ден, на който се почита паметта, на всички които са загинали за своите идеи, поднасят се цветя на гробовете и на републиканците и на франкистите. Време е и ние да определим такъв ден, на който да почитаме паметта на жертвите на всички терористични диктатури. Такава дата може да бъде 23-и август – международният ден на жертвите на тоталитарните диктатури. В София вече има Мемориал на жертвите на всички диктатури, създаден от Петко Огойски и други общественици. Желателно е този ден да се отбелязва пред Мемориала (а не пред паметника на жертвите на „Народния съд”) за да служи за обединение на обществото. Друга подходяща дата е 30-и октомври – международният ден на концлагеристите.

В Благоевград е издигнат паметник на помирението – паметник на всички, които са загинали за своите идеи. Хубаво е да се издигне такъв паметник и в София и в големите градове. Желателно е също така да се кръщават улици, както на загинали горяни, така и на загинали антифашисти (в едни и същи градове). Тези и други подобни инициативи са много нужни за да тръгнем, най-сетне, по пътя на националното помирение.

Ако искаме национално единство, трябва да намерим цели, които да ни обединят и да се научим да почитаме достойните политици, а не такива обвързали се с насилие и терор.

Използвана литература:

1. Цанев, Стефан, „Български хроники”ТЗ, книгоиздателска къща „Труд”, София, 2008г., издателска къща „Жанет 45”, Пловдив, 2008г.
2. Даскалов, Дончо, „Политически убийства в новата история на България”, издателска къща „Петър Берон”, София, 1999г.
3. Пантев, Андрей, „Исторически въпросителни”, издателство РИВА, 2003г.

в-к „Литературно земеделско знаме”, бр. 1/2015 г.

Електронно списание LiterNet,
18.03.2015, № 3 (184)

ЗА ПАТРИОТИЗМА, НАРОДА И РОДИНАТА, ЗА СЕМЕЙСТВОТО, РОДА И РОДНОТО МЯСТО...

ГАБРИЕЛА ЦАНЕВА

Учеха ни да обичаме родината...
да бъдем патриоти...

Много отдавна ли беше?

Защото вече не помня как ставаше това – обичането на родината... И не съм сигурна каква беше ползата от обучението ни – да бъдем патриоти...

Родината, през последните 30 години обезлюдява. Това е факт и никой не го оспорва; спори се само колко милиона са нашенците зад граница и колко сме останали тук... Това, че границите се отвориха и светът стана едновременно по-широк /в смисъл на „достъпен”/ и по-малък /в смисъл „на един клик разстояние”/ е чудесно /в смисъл на „хубаво” и на „чудо”/... Тъжно е, но не е чудно, че не намираме нищо, което да ни върне обратно... родината... и сънародниците зад граница...

Днес думата „патриот” придобива все по-негативно значение, превръща се в синоним на ксенофобия и нетърпимост, на напращели мускули и размахани юмруци...

Преди, когато ни учеха да бъдем патриоти, патриотизмът се свързваше с любовта към Русия и СССР. Днес, за да бъдеш патриот, трябва да тачиш Източното православие и да браниш семейните ценности от

влианието на глобализацията... Все на изток ни тегли този наш патриотизъм, а на мен това не ми харесва.

Не ми харесва и това, че все повече омразата към другия измества любовта. А другият вече не е „врагът на народа“, нито „класовият враг“, нито „световният капитализъм и империализъм“... Другият вече е всеки различен... И тук не става дума за оня „патриотизъм“ на т.нар. „патриотични партии“, лидерите на които опопшляха понятието и изконните чувства, свързани с него, а за патриотизма, който вирее в публичното съзнание, поливан от помията на медиите, буренясал в главите ни, които нямаме навика да плевим...

Но... за какво всъщност пиша? Щракам върху иконката на Google Chrome и набирам в празното поле – „патриотизъм“... Уикипедия услужливо отговаря – *„общ към родината и желание за опазването й...“* Я, колко лесно било!!!

Опазване ли? Но - от какво? До тук с лесните отговори.

Не съм патриот. Не защото не обичам родината и нямам желание да я опазвам, а защото обичам не само нея и не виждам от какво да я опазвам...

Не съм патриот, защото днес „патриоти“ се наричат хора, с които нямам и не искам да имам нищо общо.

Не съм патриот, защото мисля че днес, когато са открити повече от 1500 екзопланети, а „Вояджър“ пресича хелиосферата и напуска

Слънчевата система, човек трябва да обича планетата си...

Учеха ни да обичаме народа...

„Шапки долу пред българския народ!“ – този цитат пулсира в главата ми всеки път, когато чуя думата „народ“. Не учителите и училището, родителите и семейството не ми позволиха да изпитвам друго, освен уважение към Народа... моя народ...

Все по-трудно ми е да отглеждам това уважение... Все по-болно е чувството ми към народа, в който толкова много вярвах, че... Е, поради тази вяра в народа и убеждението, че съм нужна, останах в Родната тогава, когато всички хукнаха да я напускат... навярно от любов...

Многострадален народ, древен народ, мъдър народ, устойчив, трудолюбив, гостоприемнен и т.н. хвалебствено-оправдателни определения. А кой народ не е такъв? Защо точно нашият да заслужава по-голямо снизхождение за проиграните възможности, глупави избори, манипулируемост, търпимост към „по-малкото зло“, към липсата на креативност и загубата на бъдеще? Стъпкан народ... Такъв ли е?

Но, какво е „народ“? *„Общност от хора, обединени на етническа (етническа група), политическа (нация) или териториална основа (населението на дадена страна)“*. Уикипедия отново отговаря кратко, точно, ясно, но отговор не дава. Лесно е мъдро да се каже – „Всеки сам трябва да намери своя отговор“. Но аз моя отговор не мога да

намеря. И не защото не искам да огранича понятието „народ” до етническа група, нито защото не мога да го издигна до „нация”... някак, натрапва се аморфният образ на „населението на дадена страна”... Това ли остана? Безлично и пусто...

Трудно се пише първият ред върху белия лист... Така започнах някога едно есе, когато главата ми бе препълнена с мисли, а адреналинът на надеждата вреше във вените ми. Всеки ред се пише трудно, когато личността ти е изметена от всичко...

И пак се подпирам на патерицата „Гугъл”... *„Страните са географски области, разглеждани в политическата география като обособени единици. Обикновено „страна“ се използва като синоним на независима „държава“, но като страни могат да бъдат разглеждани също държави с ограничен суверенитет, бивши държави, присъединени към друга държава, колонии, както и други видове политически обособени зависими територии”*... Сега май всичко идва на мястото си... Не, не съм от онези, които хленчат, че влизането на България в Европейския съюз е грешка; това е най-доброто, което й се е случило през последните 700 години... Просто... 700-те години, през които сме били „страна” са изкоренили чувството за „нация” у населението и държавническото мислене у управниците... Защото „държавата” е нещо съвсем друго – *„държавата е политическа форма*

за организиране на обществото, начело с органи за осъществяване на всички власти – изпълнителна, законодателна, съдебна, както и територията, върху която се разпростира тази организация”... За държавата няма да пиша и не защото държавата е политика, а това есе е за корен, чувство, кръв и общност... Държава, разбрана като осъществяване на изпълнителна, законодателна и съдебна власт у нас липсва. Държавата, като политическа форма за организиране на обществото е абдикирала от българската територия...

Връщам се към началото, към Родината и първият избор на Гугъл – *„родина – това е страната /държавата/, в която човек се е родил, или с която се чувства кръвно свързан.”* В това определение за „родина” има два компонента – единият е израз на случайността; вторият е въпрос на емоционална принадлежност, която може да зависи от личния избор... Винаги ли трябва да обичаме мястото или кръвта? Те ли ни правят такива, каквито сме? Трябва ли да бъдем вързани за пъпната си връв? Не мисля. Не може да бъде обичано парче земя поради това, че се е случило човек да се роди там... или да се чувства кръвно свързан с политико-географска обособена единица... човек е кръвно свързан с майка си, а в по-широк смисъл с тези, които са го отгледали и са му помогнали да стане човекът, който е... т.е. със семейството... Бързо

правя вече обичайната за това есе справка в интернет - „*семейство се нарича група индивиди, които живеят съвместно с ангажимент и обвързаност едни с други и формират обща икономическа единица*”.

Изкушавам се да продължа темата за семейството с нещо злободневно – с крясъците около Истанбулската конвенция и потокът от думи, който се изля по повод текст, който никой не е чел, в защита на традиционните семейства, отношения и социални роли, но ако го направя, ще се отклоня много от рода и родното място...

Защо родното място е важно? Дали защото то ни формира като личности, или защото е вместилище на рода и семейството, дали защото там сме се усмихнали за първи път и сме направили първите крачки?

Понякога то е просто точка върху географската карта, друг път е спомен от детството, спомен за мама... често остава мястото, където изживяваме живота си, или където намираме приятелите си, когато имаме нужда от близост и корен... случва се да се гордеем с него, да го обичаме, дори отдалече, понякога искаме да го изтрием от биографията си, да го забравим... или го забравяме, дори да не искаме...

Родена съм в Русе... и докато бях ученичка, живях с родителите си в този град с барокови сгради, сенчести алеи, пазещи гробовете на възрожденците, с реката, която е

граница, но не дели, а свързва, с паметника на Арнолдо Цоки и с легендата за Баба Тонка... Училището, което ми даде най-много в живота, носи нейното име. Днес отново съм в Русе, прозорците на дома ми гледат към спящата улица, в дъното на която е родният дом на Канети...

Домът ли е онова, което ни свързва с родното място? Домът ли е олицетворението на корена? И нима генетичният ни код още пази връзката ни с растенията? Или домът е спомен за нещо съществено от живота ни...

В Русе прадядо ми Цаньо Доробанов, дядо на баща ми по баща, имаше къща... там срещнах момчето, с което половин живот по-късно станахме роднини чрез брак... Тя отдавна не съществува – основите ѝ са изтръгнати, земята под тях е изчегъртана и издълбана, за да бъде превърната в лъскава бензиностанция... този мой прадядо имал пет деца – за всяко по една къща... една от тях днес е моя... бил търговец и производител на вино – първият, който внесъл американската лоза в русенския край... името му се превърна във фамилно за неговите внуци и за дъщерите им, а неговата фамилия идва от напет румънски гвардеец, „дорбанец”, за когото се омъжила баба му...

Толкова за този корен.

Къщата на прадядо ми Ставри Денков, дядо на майка ми по майка, била отнесена от голямото наводнение във Видин през 1942-ра...

тогава починал и той... спасил много хора от удавяне, а после се разболял от пневмония... бил банков чиновник, син на опълченец и бегжанка от околностите на Солун... красавица, дъхът ти да секне... безродница, изкубната от своето парче земя... Баба ми Бояна често ми е разказвала за дядовците си – опълченеца Денко Попов и първия кмет на Видин след освобождението Цеко Нейов...

Цеко Нейов, кмет на Видин 1878 г.

За него може да се каже много; тук ще спомена само два цитата, първият е важен за повествованието ми, а вторият посочвам като мярка за гражданска активност –

„Цеко Нейов взимал живо участие във всички черковни и политически борби... поради голямата почит, с която се ползвал, участвал в заседанията на Мезлиша още от турско време. През 1876 г. освободил голям брой врачански затворници, които били задържани във видинския затвор във връзка с преминаване четата на Христо Ботев”. /Д-р Бърни Бончев, "Видински общински вестникъ", брой 196/20 юни 1936 г./... „Постъпил на служба като кмет на 31 март 1878 г., още на първото заседание Общинският съвет по негово предложение приема следните решения: 1. Да се почистят всички улици и да се поправят калдъръмите; 2. Да се изчистят блатата и да се прокопаят канали за оттичане на водата в хендека; 3. Да се номерират къщите и да се поставят названия на улиците; 4. Да се назначи нощна стража из града за пазене реда и тишината; 5. Да се поставят фенери на улиците за осветяване на града нощем; 6. Да се назначат пожарникари за предпазване на града от пожари... Пак по негово предложение на второто заседание на съвета решават: определя се цената на хляба, месото и на всички съестни продукти, като същевременно нареждат щото никой да не може да предприема каквито и да било строежи без предварително разрешение на съвета. В желанието си да се почисти града и да се отнасят градските нечистотии вън от не-

го, на третото си заседание, от 3 април съветът решава да се купят три специални коли за изхвърляне на смет...” Това го знам от Гугъл, не от баба си... Тя ми разказваше за вуйчовците и майка си... учили в чужбина, когато баща им се разорил, защото станал поръчител на непочтен човек... тогава най-близкият му приятел, писателят Михалаки Георгиев поел издръжката им... Всички са интересни личности, но може би защото съм адвокат, ще напиша няколко реда за д-р Йордан Нейов. Той завършил право в Хайделберг, а когато се върнал в родината, превел книгата „Криминология” на Чезаре Бекария; счита се, че с това е поставено началото на науката криминология в България... И това не го знам от баба; научих го по време на следването си... Но важното е друго – т о г а в а са се връщали в родината; учили са в чужбина и са се връщали, за да се осъществят като личности и специалисти в България... Нужно ли е да продължа, да кажа, че днес не само тези, които са учили в чужбина не се връщат, а и тези, които са завършили в България отиват в чужбина, за да се осъществят там като специалисти и хора...

Двамата дядовци на баба ми почитат в общ гроб... ходила съм на този гроб, обрасъл с бръшлян, но подробности и за него научих от Гугъл... Такъв е днешният свят - събран в кутия като длан...

Мога да спра до тук с къщите и корените, но ще разкажа още нещо.

Първите мигове, които помним, са важни за всеки. Те, като първата усмивка и първата стъпка, могат да бъдат свързани с родното място и родния дом... Първият спомен в живота ми е от дома на дядо ми Александър, в Белоградчик. Не помня самата къща – само каменния парапет на входното стълбище, върху който се стопа биберонът ми... и скалите, и дядо, стъпил между две планини, а главата му – някъде в небето... вероятно така се е родила легендата за великаните и Крали Марко... За мен Белоградчик е светлина и слънце, навярно защото там съм била през първите две лета от живота си, после майката на дядо, Елисавета, почина и общината продаде къщата...

Още една къща, продадена от общината, помня – родният дом на баба ми Гана. Помня и баща ѝ, Стефан Попкоев... Неговият дядо, поп Кою, участвал в построяването на църквата в Червена вода, бил свещеник и учител в килийното училище, което създал, а легендата разказва, че още по турско, заедно със синовете си поп Димитър и поп Стефан кръстосвали на коне Делиормана и разнасяли христовата вяра... Историята на техния род прилича на уестърн-трилър, преплита се с историята на рода на дядо ми Неделчо и е описана в три тома от д-р Михо Михов, дългогодишен завеждащ отделението по инфекциозни болести в русенската болница. Дядо носи името на своя дя-

до, даскал Неделчо Колелов, колега и съратник на Тома Кърджиев...

семейството на поп Кою: дядото на баба ми - Георги Попков до ген. Костадин Попов, Куна Димитрова, Йордан Попов, Недея Попкова, Парашкева Попкова с Неда, свещ. Стефан Попков с Димитър, свещ. Димитър Попков, Мица Попова с Димитър

Русенци знаят много за Тома Кърджиев, за Червеноводската чета, за знамето на четата, ушитото от Петра на Обретенкова, станало знаме и на Ботевата чета, осветено и дълги години съхранявано в олтар на църквата в Червена вода...

Къщи и места... И ето, стигам до рода... „*група от хора, свързани помежду си с кръвна или брачна връзка*“...

Разбиран по този начин, родът е необятен и не е свързан с родното място, а е разпилян по света...

...Един от ранните ми спомени, изплъзващ се и хлъзгав... Видин... светло и топло е у дома, с баба Бояна съм... тя е центърът на моята Вселената... пие кафе и трудно преглъща кадаифа, с леля Нермин са... двете се тюхкат за съдбата на дъщерята на братовчедка им, която била мобилизирана в армията на Израел... Седя си върху килима, подарен на бабата на баба ми, Елена Нейова, от екзарх Антим I, чопля с бебешките си пръсти шарките

му и търся симетрията в тях... така се самонаучавам на основите на геометрията, така в мен пониква пиететът към девойката-войн... така станах и напълно непригодна да схвана що за проблем е проблемът за етническата и религиозната нетърпимост и омраза...

Учеа ни да мразим враговете на народа и родината, за да бъдем патриоти...

...Един от най-ярките ми спомени... селско гробище край Русе, горещо и душно е, край нечий гроб съм с другата си баба, Гана... вече нямам нужда от център на Вселената, защото знам, че е безкрайна... вече знам да чета, но организираният училище е далеч зад хоризонта на бъдещето ми... Питам баба защо палим три свещи над гроб с двама мъртъвци и тя започва да плаче... там, на гробището, образът на девойката-войн получи нова плътност, черти и характер... там научих историята на леля Ценка, най-малката бабина сестра, задочно осъдена на смърт като враг на народа и разстреляна, 23-годишна... била учителка в делиорманските села... казват, че след присъдата можела да напусне страната; не го направила... Баба плачеше, но не мразеше... Не се научих да мразя...

Зима е, януари, вятърът щипе кожата и роши косите ми... Реката тече – сива под облаците, зелена под слънцето... Реката, която тече във вените ми и мокри спомените ми с мътни вълни... някъде там е и онзи спомен, който не е мой, но

моя е усмивката – първата усмивка в живота ми... С мама и татко съм, на палубата на кораб... лято е, юли – първият месец от живота ми... жегата пали кожата ми, воден прах влиза в очите ми, мръщя се... не, вади юмрук от устата си и се усмихвам – някъде по средата, между Русе и Видин... Казват, че първите седем години били най-важни за възпитанието на човека... първите пет от моите първи седем живях във Видин, отглеждана и обучавана от родителите на майка ми... бяха учители...

Знам – нямам роден край, имам родна река...

Гледам през прозореца телевизионната кула на Левента и копнея за дома си, за живота си, за града, който направих свой, за прозореца си, през който виждам телевизионната кула на Копитото. Казвам си, че гледката през прозореца няма значение, защото е важна гледката в ума, тя може да ни заведе навсякъде. Няма предел за въображението, свободен е, който го има – все това повтарям през последните три години на майка си и се мъча да й втъпня, че щом има главата си, няма нужда от парализираното си тяло, нито от речта, нито от живота на она, която е била... Души ме затворят на моето тяло, на стаята, на дома, града и родината, но знам, че ръката ѝ, която държа, е още топла, защото ме има... Знам, че мога да бъда духовен емигрант, какъвто съм през последните три години, но няма да отмина горещата тема

на деня, докато пиша за ценности, които се нуждаят от съживяване... Защото именно в нея е вплетено всичко – „патриотизмът“, семейството, родината и мястото ѝ в съвременния свят; днес пак се разиграват оперетни сцени, представят ни поредната куклена пиеса, в която кукловодите се виждат ясно, а куклите са толкова гротескни... Всички знаят, че конвенцията ще бъде ратифицирана, не само защото така е правилно, а защото управляващите не могат да си позволят друго поведение. А ако не го направят – още по-зле за тях. И за нас – като общество. Но най-жалкото в тази бурлеска е говоренето на „патриотите“. Жалко е, че патриотизмът търси опора в омразата, в отказа на права, в отказа на защита от насилие, в дискриминацията. Жалко е, че патриотизмът търси опора в страха, в мълчанието и невежеството. Ако нещо не съществува, говоренето за него няма да го породи; непознаването на нещо съществуващо, няма да го унищожи...

Може би в този кратък текст писах твърде много за дявоците на моите баби и родословието си. Не е безцелно – предците ми са били патриоти, били са общественици, свещеници, учители, будители. Аз съм техен продукт – на тяхната кръв, на техния дух. Не съм патриот – не вярвам в бог, род и родина. Искам само да будя разума там, където го има...

Литературен сборник „Молитва“, издание на ССП, Русе, 2018

ЗА „МАЛКИТЕ” И „ГОЛЕМИТЕ” ТВОРЦИ

ЕМИЛ ПЕТРОВ

Много често се говори за „големите” и „малките” творци, за силните и слабите творби... Но никой не казва как да ги измерим...

Да, изкуството или го има, или го няма... И тук идва другият голям въпрос – има ли място онова писане, онова творчество, което не е изкуство... и къде е то? Къде е мястото на онези, които го правят? Може ли един талант да се развие, или не...

Ние сме дошли тук на Земята, за да се учим, и ние се учехме. Но когато стана време за практическа изява, комунистическата цензура си казваше тежката дума. Така и не се утвърдихме, защото не бяхме „техни” хора. Но поне осъзнахме, че „да пишеш в мерена реч, все още не е поезия, а в немерена – белетристика”.

Знаем още, че никой не се е родил научен, но и училище за поети и писатели няма. Писането на човек трябва да му идва „отвътре”, както се казва. И още нещо. Има много талантливи млади литератори, литературоведи, лингвисти, етимолози, литературни критици, но и те не са станали поети и писатели. Само когато се съчетае желанието на човека с дадеността и теорията на литературата, тогава израства талантът.

А теорията на литературата е сериозна наука, изискванията са много големи, всеки литературен жанр си има свои критерии, които трябва внимателно да се разучават, за да не останем само „драскачи”, вместо „писачи”.

Какво основно трябва да знае един начинаещ в това направление?

- Да прави разлика между поезия и проза – т.е. ще трябва много добре да познава и употребява художествените средства и похвати и в художествената реч;

- Метрика и ритмика на стихосложението – силабическо и силаботоническо;

- Видовете рими: съседни, кръстосани, обхватни и вътрешни, богати и бедни рими;

- Предпочитания за бели стихове и против;

- Разлика между иронията, епиграмата, сатирата и сарказма;

- Метафоричните и метонимичните тропи и още десетки други особености и разлики

Като имаме предвид днешната подготовка на подрастващите във всички области на живота и техните предпочитания, вероятно талантливи млади поети и писатели едва ли ще се намерят, но лансирани ще има. Предпочитанията им ще бъдат в областта на интимната лирика, в която преобладават символите, които са много трудни за употреба, тълкуване и разбиране.

Да не забравяме и така наречените „посредствени” поети, защото

днес почти във всички вестници има „недоद्याлани“ стихотворения, без умело римуване и ритмика, а за художествени средства и похвати – да не говорим. Но тези „посредствени“ са хора главно „втора младост“ и „трета възраст“, както ги наричат във вестниците. Те нямат претенции за поети, а за човечи, с по 38 – 40 години трудов стаж в живота си, ненужни вече на държавата, изоставени на доизживяване, със символични пенсии, забравени и от бога, и от царя.

Очакванията на властващите са тези забравени „същества” колкото може по-скоро да се преселят в „друго измерение”. А всъщност тези посредствени същества са хора в повечето случаи високо интелектуални, с гражданско и патриотично съзнание и имат едничкото желание да бъдат забелязани, да бъдат чути, да напомнят, че все още съществуват, че желаят да помогнат с нещо на своята родина, ако не с друго, то поне с мъдри съвети в кратки стихове, макар тия стихове да нямат високо художествено майсторство.

А един чужд, много известен
поет, преди повече от сто години е
казал /ще перифразирам мислите
му по памет/:

„Поет можеш и да не бъдеш ти,
но гражданин трябва да бъдеш!”
/”Поет и гражданин”/.

РАЗМИСЛИ

от Емил Петров

Името на партията промениха,
ала на целите си не измениха.

Няма значение кой е на власт,
важното е добре да съм аз.

Няма наши, няма ваши -
всички станаха апашки.

За когото и да гласуваме,
знам, че после пак ще псуваме.

Хората от опозицията само си лаят,
управляващите карат, както
си знаят.

Казват,
че изборите много ни струваха.
Да, защото гласовете се купуваха.

ВИЗУАЛНИ ИЗКУСТВА

ЗА ВИЗУАЛНИТЕ ИЗКУСТВА

Защо списание за литература и визуални изкуства?

Какво прави визуалните изкуства толкова едновременно близки и различни от изкуството на думите? Визуален образ и образ, създаден от слово – какво е тяхното битие в съзнанието ни, как ги изграждаме и как те ни градят?

Визуално изкуство е онова изкуство, което е създадено за зрителните възприятия на публиката.

Според една от теориите, визуални изкуства са всички изкуства, които не са словесни и музикални.

Според друга класификация, под „визуално изкуство” се разбира изкуство, което е основано на дигиталните технологии – цифрова фотография, компютърна графика, мултимедия...

Съществуват и други теоретични постановки, ето защо е важно да уточним какво разбираме ние под „визуално изкуство”.

И можем ли да говорим за визуално изкуство, преди да отговорим на въпроса: що е изкуство?

Нека направим кратък обзор на теорията и историята на изкуството...

Най-общо може да се каже, че изкуството е творческа дейност на човешкия индивид, чийто резултат е създаването на продукт с художествено-естетическа стойност – произведение на изкуството. Изку-

ството се разбира и като средство за изразяване на идеи и естетически възгледи. Изкуството е творчески акт. Изкуството е създаване на нещо, несъществуващо в природата. Изкуството е израз на вътрешна необходимост на индивида да улови, да изрази, да сподели – мисъл, образ, усещане, идея, концепция, естетически идеал.

До 17 век се е считало, че изкуство е всяко човешко умение, познание или майсторство и то не се е отличавало от занаятите и науките.

В модерното използване на понятието, след 17 век, се приема, че изкуството е резултат на вътрешна, присъща на индивида способност за творческа дейност и необходимост от изява на идеи, и се разграничава от онези дейности, чиито продукти са резултат на придобити умения, каквито са декоративното (приложното) изкуство и художествените занаяти.

Но, да се върнем към визуалните изкуства, като приемем, че визуални изкуства са всички онези, които не са словесни и музикални, и да започнем от изобразителното изкуство, което доскоро е било единствената форма на визуално изкуство. Често и днес се слага знак на равенство между изобразително изкуство и визуално изкуство, но ние не можем да приемем този стеснителен възглед и ще обясним защо.

Изобразителното изкуство е художествен процес, чиято цел е възпроизвеждане на и въздействие

върху околния свят чрез фиксирани във времето и пространството цветови форми. Именно тази характеристика на неподвижност, на неразвитие, прави изобразителното изкуство част, вид, раздел от общата класификация на визуалните изкуства, а не синоним на визуални изкуства, макар в своята класификация да повтаря общата класификация на визуалните изкуства.

Разграничението изящно - пластично изкуство се установява в средата на 18 век.

Изящното изобразително изкуство обхваща рисунката, живописата и графиката, а в общ изкуствоведски план към него се причисляват музиката, поезията, красноречието и танца.

Пластично изкуство е скулптурата, керамиката, архитектурата и някои съвременни форми.

Приложни изкуства са декоративното изкуство, дизайна (промишлен дизайн, графичен дизайн, моден дизайн, интериорен дизайн) и неконвенционалните форми на изкуство, основани на дигиталните технологии. Много изкуства, като сценичните изкуства, концептуалното изкуство, текстилните изкуства и др. включват аспекти на изобразителното изкуство.

В края на 19 век се прави и разграничението между приложно-декоративните изкуства и занаятите, като надделява разбирането, че художествените занаяти не са изкуство и занаятчиията не може да се счита за практик в изкуството.

Изкуството е старо, колкото човечеството – това твърдение битуваше доскоро. Но палеонтологията казва друго – изкуство е съществувало и преди появата на вида хомо сапиенс сапиенс.

Най-старите предмети на изкуството в света са серия от малки, пробити черупки от охлюви отпреди около 75 000 години, открити в пещера в Южна Африка, но са открити контейнери, които са били използвани за съхраняване на бои и те са датирани отпреди 100 000 години. През 2014 г. са намерени гравирани черупки на възраст между 430 000 и на 540 000 години.

Рисуването, рисунката, като форма на изящното изкуство, представлява средство за създаване на изображение, което използва различни инструменти и техники. Рисуването е процес на полагане на контури върху повърхност чрез прилагане на натиск. Образът се формира чрез изчертаване на линии, шриховане, гравирание с напречни шрихи, произволно шриховане, надраскване, шриховане с точки и смесване на изброените техники.

Рисунки (изображения на животни и ловни сцени, изпълнени чрез нанасяне на линии върху твърда повърхност) са намерени в палеолитните пещери Ласко във Франция и Алтамира в Испания. Рисуването, като артистично-художествена дейност, датира отпреди 16 000 години, макар да не е ясно дали скалните рисунки имат

само естетическа функция, или имат и религиозно-заклинателно значение.

Живописиста има за основно изразно средство цвета, като част от зрителните възприятия на човека и като част от зрително-цветовото въздействие върху сетивността за изграждане и възприемане на цветната картина.

Живопис, буквално означава практика на полагане на пигмент и свързващ агент върху повърхност, като хартия, платно или стена. За да се осъществи творческото намерение на художника, освен полагане на цветове, се използва комбинация между рисуване, композиция, перспектива и други естетически фактори и критерии, чрез които се организира зрителното възприятие на картината. Живописиста е израз на духовни мотиви и идеи.

Първите произведения на живописиста датират от дълбока древност. Най-ярките примери са на около 32 000 години и се намират в пещерите Шове и Ласко в Южна Франция. Картините по стените и таваните изобразяват бизони, коне и елени и са в нюансите на червеното, кафявото, жълтото и черното.

Графичното изкуство е създаване за художествени цели на изображение върху матрица, която след това се прехвърля върху двуизмерна повърхност, с помощта на масило, или друга форма на пигментация. Обикновено една матрица

може да се използва за производство (печат) на много екземпляри.

В исторически план основните техники включват: гравюра на дърво, линейно гравирание, ецване, литография и ситопечат, и други, включително съвременни дигитални техники. Отпечатъкът се нанася върху хартия, или друг материал.

Към графичните изкуства се причисляват гравюрата и калиграфията, фотографията и компютърната графика, комиксите, както и всяка художествена дейност, която използва печатни носители.

Графичните изкуства се появяват с изобретяването на печатарската преса от Йоханес Гутенберг около 1450 г. По-късно необходимостта от генериране на по-качествени продукти води до появата на предпечатна или фотомеханична техника. В изпълнението на едно графично произведение на изкуството са включени два аспекта - от една страна е процеса на създаване на художественото изображение, което е творческа дейност, и от друга страна, наличието на метод за многократно отпечатване на художествения образ върху материална основа, което изисква определено ниво на развитие на технологиите.

Фотографията е процес за създаване на изображения с помощта на светлината. Светлината се отразява или се излъчва от обекти, които се фиксират върху фоточувствителни материали, или се съхраняват в електронен вид.

Фотографията е едновременно теория, техника и изкуство, тя е и метод за съхраняването на видими образи. Художествената фотография е клон от графичните изкуства, но същият процес на фиксиране на образи, посредством излъчената или отразена от материални обекти светлинна енергия, е основно средство за проучване и документиране в съвременната наука и технологии.

Основният творчески процес на изкуството фотография, се заключава в търсене и намиране на композиция, подходящо осветление и подходящ момент за фиксиране на образа, за да бъде получен крайният художествен продукт - снимката. Снимката е един заключен миг. Последователността от снимки на един движещ се обект, обаче, може да възпроизведе негово движение.

Следващият етап в развитието на изкуството, в което основно изразно средство за получаване на образ е въздействието на светлината върху фоточувствителен материал, е получаването на движещ се образ.

Точно тук е моментът, в който се ражда визуалното изкуство, като изобразително изкуство в движение. Точно тук трябва да се потърси и да се намери разликата между изобразително изкуство и визуални изкуства, като надкатегория в развитието на изкуството.

Кинематографията или киното, като изкуство и технология, е възникнало в края на 19 век. Техниче-

ски представлява изображения, които се разгръщат последователно и непрекъснато във времето пред очите на зрителя, като създават илюзия за движение, тъй като образът не изчезва веднага в ретината.

Създаването на филм е комплексен процес на заснемане на картини в движение, и е централен за всички видове филми - обхващайки документалистиката, видовете театър и литература в киното, както и поетични и експериментални практики, а често се използва за обозначаване на процесите при създаване на видео. Но фиксирането върху материален носител на движещи се образи е само един от аспектите на процеса кино, тъй като всеки филм, независимо дали е игрален, документален, или научно-популярен, разказва една история, развиваща се във времето. Интересен е феноменът на анимационния филм, при който движещият се образ представлява поредица от последователни рисунки, първоначално изпълнявани от художници-аниматори на ръка, и едва с развитието на дигиталните технологии, посредством компютърна програма. В този смисъл, анимационният филм, като движещ се комикс, е едно още по-синтетично изкуство.

Зад всеки филм или видеозапис, стои някаква идея, първоначално изразена чрез слово, т.е. със средствата на литературата. Сценарият е в основата както на игралното, така и за документалното кино.

Тук, както и в театъра, визуално-акустичното въздействие е вторично, то е функция на литературно-словесното начало.

А сега да се върнем отново към изобразителното изкуство, или, нека го наречем, към статичното визуално изкуство.

Пластичното изкуство, както отбелязахме, е вид изобразително изкуство, което обхваща процеса на създаване на художествени форми чрез физическо манипулиране на пластичен материал, формиране на образ от или върху пластичен носител, чрез механично или ръчно въздействие. Възникнало в дълбока древност, първоначално се дели на скулптура и керамика. И още тук можем да намерим появата на разграничението между функционалното и чисто естетическото направление в изкуството.

Скулптурата е триизмерно произведение на изкуството, създадена чрез оформяне или комбиниране на твърд и пластичен материал, като камък, глина, метал, стъкло или дърво. Съществува направление в теорията на изкуството, според което скулптура може да бъде създадена и чрез звук, текст, светлина, или чрез комбинации между тях.

Архитектурата е едновременно техническа наука и изкуство на проектиране и изграждане на строителни конструкции. Наричана „изкуство на пространството“, тя представлява технически процес и дизайн, като чрез съчетаване на различни материали и структури

организира околната среда за използването и от хора.

Дигиталното изкуство, понякога наричано компютърно, се осъществява чрез дигитални медии. Дигиталната технология, от една страна, трансформира традиционните изкуства, а от друга - създава нови форми на изкуство, които стават артистични практики за изява на творческата индивидуалност.

Декоративно-приложните изкуства имат както естетическо, така и функционално значение.

Тук са включени индустриален дизайн, интериорен дизайн и др. Като правило този вид изкуства се противопоставят на изящните изкуства, които като нямат функционалност. Пластичните изкуства заемат по-неутрално положение.

Въпросът за място на художествените занаяти е поставен сравнително късно в теорията на изкуството, в края на 19 век.

Занаятчийството е дейност, свързана с ръчното изготвяне на предмети за бита, които имат функционалност. Често тези предмети имат висока художествена стойност и създават естетическа наслада у зрителя или ползвателя. Практикуването на занаят изисква комбинация от умение и талант, но се счита, че занаятът може да бъде научени на базово ниво практически от всеки, поради което не представлява творчески процес.

Дали е така?

Ще се опитаме да отговорим в процеса на издаване на списанието.

КАРТИНИТЕ НА МОИТЕ КНИГИ

ЗА ИЗЛОЖБАТА

На 11 декември 2018 г. в зала „Галерия“ на РБ „Любен Каравелов“ бе показана електронната изложба на Габриела Цанева „Картините на моите книги“.

Събитието се състоя като прелюдия към представянето на новата ѝ стихосбирка „Високосният ден“. Гостите имаха възможност да се насладят в пълнота на картините, публикувани като черно-бели /грейскейл/ илюстрации в стихосбирките „Бурята сплита ръце“ /изд. „Захарий Стоянов“, С., 2016/ и „Високосният ден“ /изд. „Захарий Стоянов“, С., 2018/, както и да надникнат в творческата стихия на създаването на следващата стихосбирка на поетесата-художник „Стъпки по пламъци“.

ЗА КНИГИТЕ

Богатството на форми и багри не просто допълва, а изостря и нагнетява дълбочината на въздействие на поетичните творби – като образ, внушение и фрагмент на съзнаваната действителност, в противовес на несъзнаваното битие на лирическият „Аз“.

И макар тук връзката между словесна и визуална форма да не е така необходимо-устойчива, както в по-ранната книга на Цанева „Състояния. Хайга“ /изд. „Изток-Запад“, С., 2013/, без съмнение и

тези творби носят специфичното въздействие на гранично-преходното между две изкуства – поезия и живопис, допълнително компресирано от факта, че са дело на една и съща творческа индивидуалност.

КАРТИНИТЕ

БУРЯТА СПЛИТА РЪЦЕ

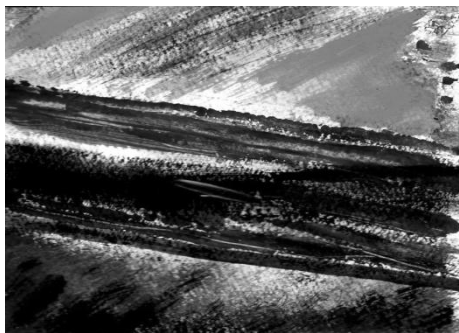
Изгревът пада
в краката ми – тлеещи дни.
Без надежда

масло, платно 20х60 см. Изгрев

Семената
на тополите смесиха
дъха ти с лъчи...

Сред дъждовните капки,
прегърнати – аз и ти.

акрил, картон, 12,5х17,5 Триптих I, Утро

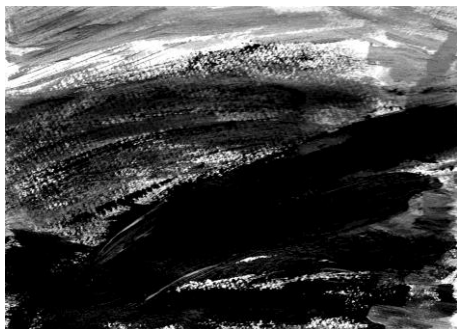
И виждам цветни
слънца, прожектирани
върху клепачите си.

Думите стържат –
изтриват изгледите
мигове... капки роса.

акрил, картон, 12,5х17,5 Триптих II, Пладне

Звън на птича песен -
в летния ден полъх
на мечти и полет...

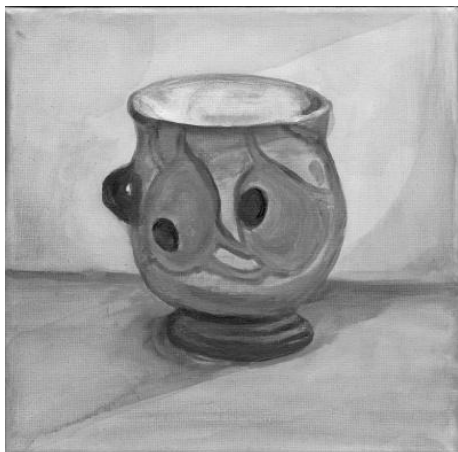
акрил, картон, 12,5х17,5 Триптих III, Здрач

Миниатюра.
Миг. Състояние
на равновесие.

масло, платно, 20х20, Миниатюра

рожден ден –
утринни лъчи
в спукана ваза

акрил, платно, 20х20, Спукана ваза

Опредметен свят.
Без дух, без святост. Душа
във ада, пепел.

масло, платно, 40х30, Душа във ада

Сивото,
което крие
всички цветове.
Пустота,
в която зреят
нови светове...

масло, платно, 30х40, Цветове на света

Цветовете на
август - сух дъх и порой...
Зной под липите

масло, платно, 24х33, Цветовете на август

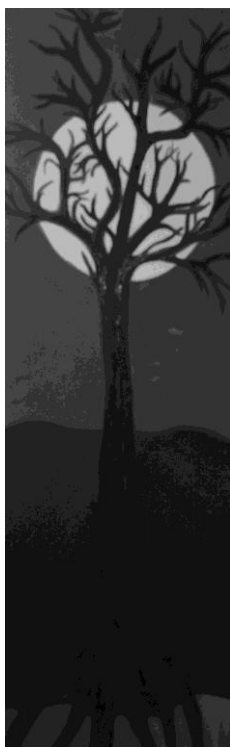
Звездите падат –
листа в тревата. Искри
над кремък... Мъка...

масло, платно, 40х50, Тъга

Луната се е
впила в разперените
нокти на дърво.
А то – като смок,
усукан около стъбло...
Смуче сок от земята.

Паднали листа - като лица
се взират във Луната.
Жълто и страх.

масло, платно, 20х60, Пълнолуние

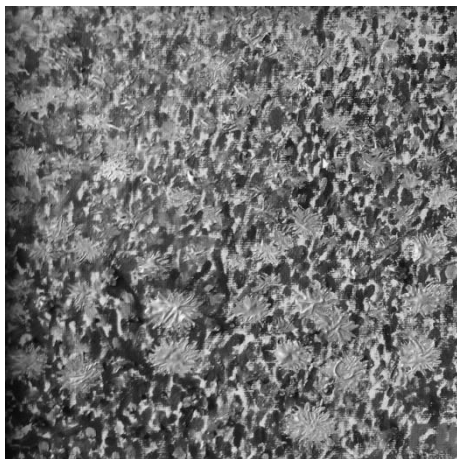
ВИСОКОСНИЯТ ДЕН

пръстта изтече
от счупената саксия –
кактус на пода

масло, платно, 20x20, Кактусът

Пълня тавата на спомените си
с яркожълти глухарчета.
Пълня каните на очите си
с теб и разплитам възела
на сухожилията ти,
разписвам гладкостта
на кожата ти,
разтривам юмрука ти,
докато кълбото на дланта
се превърне в пръсти,
с които ще ме галиш...

масло, платно, 20x20, Глухарчета

С поглед встрани
вървя през града,
косата гори
и съска в дъжда.

С поглед встрани –
луната ме сгрява,
падат звезди –
като прах в огледало.

С поглед встрани –
прескачам огради,
от колко везни
увиснала, падах.

С поглед встрани,
от вятъра вързана –
винаги там, откъдето
съм тръгнала.

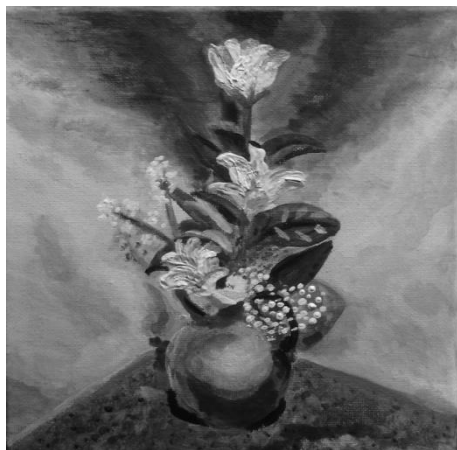
масло, платно, 20х30, С поглед встрани

ще приготвя обяд от цветя
ще го поднеса в златна чиния,
ще подреда на масата
свещ, две чаши вода, ваза
и бутилка вино.

ще направя обяд от цветя –
нещо ароматно и зримо –
като торнадо в степта
и вихрушка в комина.

ще изям обяда с цветя –
ще пия вода, ще измия
чинията с вино, вазата
ще строша и
ще чакам свещта да изтлее.

тогава ще ме намериш.

масло, платно, 20х30, Жълти рози

атрофията на душата ми
затръшна вратата на любовта
не остана въздух в дробовете ми,
не мога да си проветря кръвта.

бъдещето вие в лицето ми –
раздрана кожа, изплезен език,
празна е рулетката на живота ми
аномалия съм... среднощен стих.

масло, платно, 20х20, Атрофия

розови листа
останки от любов
върху тревата

масло, акрил, платно, 40х33, Флора

реша дъжда –
решето е ръката ми,
през което
капките падат,
като гюлета

масло, акрил, платно, 40х40, Стъпки от цветя

искам да съм дърво
и птици да пеят в клоните ми;
искам да съм дърво
и да бъда сянка в пустинята ти;
искам да съм дърво
и да те галя с листата си,
но ти си дърводелецът,
който ще ме направи на мебели...

масло, платно, 20х60, Портрет

гледам през очите си
като през прозорци –
светът е вън и далеч;
гледам през прозореца
очите ти –
светят вън, далечни

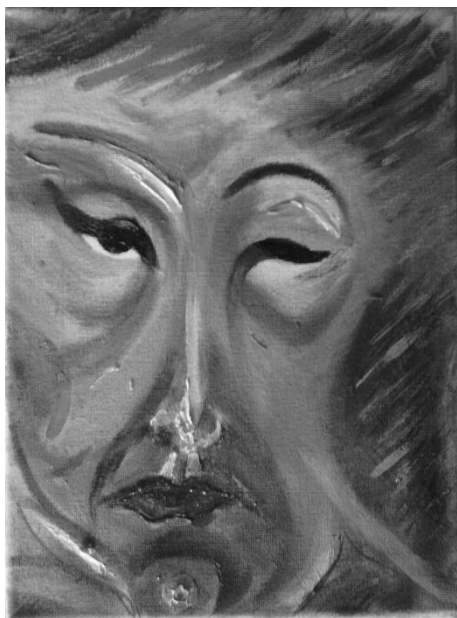
масло, платно, 20х20, Очите ти

орехът простря
листата си над двора –
миг за отмора

масло, платно, 20х20, Нарциси

чудовище,
хвърли ми мост
към себе си –
ще го преброя

масло, платно, 17х24, Русалката

СТЪПКИ ПО ПЛАМЪЦИ

* * *

потъвам все по-дълбоко
в мрака на душата си –
освобождение

масло, платно, 24х33, Дъждът I

* * *

Роклята
захвърлена на стола –
водопад
от червена свила
и мека отрова...

масло, платно, 33х40, Хаосът

* * *

в дъното на алеята –
силует на пощальон,
изгубен в мъглата

само шум от вятър
в корони на кестени...

масло, платно, 24х33, Дъждът II

* * *

върху устните
изсъхнали следи от сол –
безмълвие

масло, платно, 17х24, Портрет на Надежда

масло, платно, 20x60 Цветове

* * *

поезията ме убива
като вирус –
напада всяка моя
клетка,
руши нормалното
във нея
и го заменя
с луда същност...
поезията ме изяжда
безпощадно,
разгражда
посивялата ми
личност,
разпрашва шури
образи в ума ми –
набъбват
в цветна пищност

масло, платно, 20x60 Сухи цветя

* * *

пролетта
през прозореца –
дупка в гърдите

само сухи цветя

ГОСТУВА НИ...

Това е вашето място!

Пишете ни на:

gabriell-e-lit@mail.bg
office@gabriell-e-lit.com

Очакваме вашите творби
и отзиви